

Bay Mathias Hvaal Engebråten

Hjemmebanefordelen i fotball

-Supporternes betydning for
hjemmebanefordelen

Masteroppgave i Idrettsvitenskap

Veileder: Arve Hjelseth

Mai 2021

Bay Mathias Hvaal Engebråten

Hjemmebanefordelen i fotball

-Supporternes betydning for hjemmebanefordelen

Masteroppgave i Idrettsvitenskap

Veileder: Arve Hjelseth

Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Det finnes nok ikke noe som har tatt opp mer tid av livet mitt enn det fotballen har gjort. Interessen har vært der gjennom alle år, helt fra jeg begynte å spille i en alder av 5 år. Fotballaget mitt som liten ble kalt Nordby Barcelona, og da var det gjort. Favorittklubben var valgt og interessen for spillet var skapt, fotballen hadde blitt en del av livet. Den klassiske barndomsdrømmen om å bli fotballspiller falt bort med årene, men interessen for spillet som supporter og gleden det ga meg, vokste likevel frem og ble bare større med årene. Denne interessen gjorde at jeg fant veien til dette studiet og den nye interessen for det å være supporter gjorde at jeg nå er i ferd med å fullføre en mastergrad med fokus på hjemmebanefordelen og betydningene av supportere. Jeg ville tilegne meg mer kunnskap rundt rollen og betydningen av supporterne, for å se nærmere på viktigheten de spiller for en klubb. Dette ble gjort både på bakgrunn av at jeg nå befant meg i en posisjon hvor jeg var supporter og med mål om potensielt en dag kunne ha en rolle innen fotballen. Viktigheten av supportere viser seg innen dagens fotball kanskje å være større enn den noen gang tidligere har vært.

For at dette prosjektet nå står ferdig fullført er det mange som fortjener en takk. I prosessen med å få til dette er det mange som har kommet med innspill og bidrag til å få til dette. Først og fremst må jeg takke mine informanter som satt seg av tid til dette prosjektet, og ikke minst deres klubber for deres imøtekommenhet og hjelp til å få tilgang på det utvalget jeg ønsket. Uten dere ville ikke dette prosjektet latt seg gjøre. Dette ble for meg en svært interessant prosess ved å få ta foten inn i idretten jeg har beundret i alle år, så jeg håper dette arbeidet mitt kan gi dere noe nytte. Jeg må også gi en stor takk til min veileder Arve Hjelseth. Samtaler og veiledning fra deg har hjulpet å gjøre denne prosessen enklere, men også både mer givende og interessant gjennom kunnskapen du sitter på og har ønsket å dele med meg.

Jeg vil også takke flere medstudenter for samholdet gjennom alle disse årene, og spesielt mine to romkamerater Christoffer og Sindre for samtaler om alt og ingen ting som har bidratt til å holde humøret oppe gjennom denne lange prosessen.

Sist, men ikke minst må jeg gi en stor takk til flere i familien for oppmuntrende ord underveis i dette prosjektet, og spesielt mamma for å gi et par nye øyne på oppgaven i perioder man selv leser seg blind.

Bay Mathias Hvaal Engebråten

Trondheim, 31.mai 2021.

Sammendrag

Forskning på hjemmebanefordelen peker på at fire faktorer kan ha betydninger:

Supporterstøtte, reisevei, kjennskap til omgivelser og dommerpartiskhet (Boyko, Boyko, & Boyko, 2007; Pollard, 2008). I denne studien blir det derfor sett nærmere på disse fire faktorene gjennom et nytt perspektiv, nemlig spillernes egne erfaringer og opplevelser med hjemmebanefordelen og betydningen av de ulike faktorene. Utvalget av respondenter består av åtte profesjonelle fotballspillere, fire fra Eliteserien og fire fra Toppserien, fra tre forskjellige klubber. Studien tar utgangspunkt i den tidligere forskningen sin oppfatning av hjemmebanefordelen og setter dette opp mot spillernes perspektiv på dette, for å tegne et mest mulig nyansert bilde av fenomenet. I denne studien benyttes det dermed intervju som metodisk tilnærming, for å analysere hvordan spillerne selv opplever hjemmebanefordelen.

Hjemmebanefordelen har vært kjent lenge. Samtidig kan betydningen av den påvirkes av endringer i fotballen. Flere studier har for eksempel pekt på at den kan bli påvirket av globaliserings- og kommersialiseringsprosesser, ved at publikum spiller en annen rolle. Av spesielt stor interesse det siste året er Covid-19 pandemien, som har medført at de fleste kamper er blitt spilt med få eller ingen tilskuere. Studien fanger også opp spillernes erfaringer med dette.

Funnene i denne studien viser hvordan både forskningen og spillernes perspektiver på hjemmebanefordelen bygger på mye av de samme prinsippene. Hva som vektlegges som de viktigste av disse fire faktorene for at hjemmebanefordelen skal oppstå er derimot ganske ulikt. Spillernes oppfatning er generelt sett at oppladningen til kampen, særlig reisevei og kjennskap til omgivelser, har størst betydning. Dette står i kontrast til mye av forskningen, som legger mer vekt på supporterstøtte og dommerpartiskhet. Det første perspektivet får tak i flere av de psykologiske effektene mens det andre fokuserer i større grad på de statistiske sammenhengene. Selv om det fremtrer et syn om at den ene tilnærmingen setter fokus på viktigheten av det som skjer før kampen og den andre tilnærmingen har det som skjer under selve kampen som viktigst, blir det likevel en av disse fire faktorene som det synes å herske en enighet om her. Faktoren supporterstøtte bidrar med såpass mange psykologiske effekter både opp mot kampstart og underveis i kampen, at flertallet av spillerne også poengterer denne faktoren som den som har størst betydning når det kommer til det å skape hjemmebanefordelen.

Abstract

Research on the concept home-field advantage suggests four factors of importance: crowd support, travel effects, familiarity with surroundings and referee bias (Boyko et al., 2007; Pollard, 2008). These four factors will be investigated through a new perspective in this study, and that is the players own experiences with and reflections on the importance of these factors for home-field advantage. The selection of respondents consists of eight professional football players, four from “Eliteserien” (men’s first division) and four from “Toppserien” (women’s first division), who belong to three different clubs. The starting point of his study is how earlier research understands the mechanisms behind the concept home-field advantage, and then the players perspective will be added in search of a more nuanced description of the phenomena. Interview will be used as a methodical approach in this study, in order to analyse the player’s perception of the home-field advantage.

The concept home-field advantage has been commonly known for many years. Its importance may be influenced by changes in the football as well as in society in general. More than one study suggests that it may be influenced by changes in the role of the supporting crowd due to globalisation and commercialisation. This last year’s Covid-19 pandemic has brought about new challenges as many football games have had few or none in the audience. The player’s reflections on the changes due to the pandemic will be included in this study.

The findings in this study bring out the perspectives of both the research and the players on the main factors that influence the home-field advantage. Even though there is consent when it comes to the main factors, there are quite different views on their importance. From the players point of view in general the travel effects and familiarity with surroundings are the most important factors because they have great impact on the game preparations. It is apparent here that the player’s opinions are in dissimilarity with the findings of the established research, which highlights crowd support and referee bias as the most important factors. These factors are more easily measured statistically, while the players call attention to psychological effects. Even though there are different opinions, the players seem to focus on factors that affect the game preparations while researchers highlight factors that has an impact during the game; they seem to be in agreement when it comes to the factor crowd support. As crowd support impacts both the preparations of the game and the game itself, it has an influence both psychologically and statistically on the home-field advantage, and therefore one may deduct that it is the most important factor.

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Sammendrag	III
Abstract	V
1 Innledning	1
1.1 Problemstilling og oppgavens struktur.....	3
2 Fagfelt	5
2.1 Tidligere forskning.....	5
2.1.1 Hjemmebanefordel.....	6
2.1.1.1 Supporterstøtte.....	7
2.1.1.2 Reisevei.....	8
2.1.1.3 Kjennskap til omgivelsene.....	8
2.1.1.4 Dommerpartiskhet.....	9
2.1.2 Hjemmebanefordel under Covid-19.....	10
2.1.3 Hjemmebanefordel kvinner.....	11
2.2 Teori grunnlag.....	12
2.2.1 Globaliseringsprosessen – En supporterkultur i endring.....	13
2.2.2 Sosial Fasilitering.....	15
3 Metode	19
3.1 Valg av metodisk design.....	19
3.1.1 Intervju som forskningsmetode.....	20
3.2 Utvelgning av informanter.....	21
3.2.1 Rekruttering av informanter.....	21
3.3 Prosedyre.....	22
3.3.1 Forberedelser.....	22
3.3.2 Datainnsamlingsprosessen.....	25
3.3.3 Etterarbeid.....	27
3.4 Kvalitet i forskningen.....	28
3.4.1 Forskerrefleksivitet.....	28
3.4.2 Troverdighet.....	29
3.4.3 Overførbarhet.....	29
3.5 Ethiske vurderinger.....	30
4 Analyse	31
4.1 Informantenes bakgrunn og tanker om hjemmebanefordelen.....	31
4.2 Effekten av McDonaldisering og Disneyfisering.....	33
4.3 Supporternes rolle for hjemmebanefordelen.....	37
4.4 Reisevei – en faktor med synkende betydning?.....	42
4.5 Kjennskap til omgivelsene.....	45

4.6 Dommerpartiskhet	49
4.7 Effektene av Covid-19 for hjemmebanefordelen	52
5 Sammenfattende diskusjon og konklusjon	57
5.1 Spillernes erfaringer versus forskningen?	57
5.2 Konklusjon	60
5.3 Studiens begrensninger.....	62
5.4 Veien videre	62
Referanseliste	64
Vedlegg	67
Vedlegg 1 – Intervjuguide	67
Vedlegg 2 – Samtykkeerklæring og informasjonsskriv	69
Vedlegg 3 – Godkjenning fra NSD	72

1 Innledning

“*Home advantage gives you an advantage*” sa Bobby Robson tilbake i sin tid, men hvor mye? De siste årene har vi eksempelvis sett Barcelona vinne både 4-1 og 3-0 på hjemmebane i Champions League mot henholdsvis Roma og Liverpool, for så å reise på bortebane å tape 3-0 og 4-0 og dermed ryke ut av turneringen. Hvorfor er det slik, hvilke elementer spiller inn og gjør det å spille hjemme og borte så forskjellig? Hjemmebanefordelen i fotball er nettopp temaet for denne oppgaven, og jeg vil rette oppmerksomheten mot hvordan spillerne opplever forskjellen på det å spille hjemme- og bortebane. Blir det for eksempel supporterne som skaper disse største forskjellene, eller er det andre elementer som virker inn og gjør det å spille på bortebane vanskeligere?

Fotball har alltid vært en stor del av livet mitt, enten det har vært som spiller eller supporter. Det engasjementet og lidenskapen fotball har vekket hos meg, er det få andre ting i livet som har klart. I tillegg til at interessen har vært der som spiller store deler av livet, har det de siste årene vokst frem en interesse og nysgjerrighet med tanke på supporterens rolle og den betydningen de har for sporten. Hvor mye har de egentlig å si for klubbene og prestasjonene spillerne leverer på banen? Eller hvor mye av denne hjemmebanefordelen som kan observeres skyldes disse supporterne?

Forsøket på å innføre konseptet Super League for bare de beste klubbene denne sesongen, har blitt et kroneksempel på hvor mye supporterne kan ha å si utenfor banen. Hensikten med Super League representerer et brudd med den tradisjonelle fotballkulturen, nemlig tanken om at alle lag skal ha mulighet for å kjempe seg til toppen, uavhengig av økonomi og kommersielt potensial. Når dette konseptet ble lansert medførte det massive protester fra nesten alle supporterne til de 12 klubbene som skulle delta i dette prosjektet, spesielt i England. En etter en trakk klubbene seg ut av dette på bakgrunn av protestene fra supporterne, og dermed ble det ingen Super League i denne omgang. Klubbeierne til de respektive klubbene har vært i hardt vær i ettertid, fordi flere av supportergruppene krever deres avgang. Old Trafford har for eksempel blitt stormet av supportere som dermed hindret avspark, alt for å signalisere sin misnøye med klubbens eiere. Fotballen er for supporterne sies det, og på Old Trafford henger det et banner med følgende tekst «Football is nothing without fans». Så hvor mye har supporterne egentlig å si for fotballen og det som skjer på banen, hvor viktige er de for å skape denne hjemmebanefordelen?

Fenomenet hjemmebanefordel har eksistert i lang tid, og har sin opprinnelse helt tilbake til den moderne idrettens begynnelse (Pollard, 1986). Allerede i 1986 viste Pollard at denne fordelten var stor innen fotball, hvor hjemmelagene i England vant hele 64 % av sine hjemmekamper i perioden 1981-84 (Pollard, 1986). Hjemmebanefordelen har videre vist seg å være tydelig på tvers av ligaer og som en viktig faktor i det å bestemme utfallet av kamper (Pollard, 1986; Saunders, 2020). Som en konsekvens av dette ser man nå at viktige kamper, slik som finaler i turneringer, legges til nøytrale baner, samtidig som bortemål vektes mer enn hjemmemål. Begge disse tiltakene er måter man søker å kompensere for de ulike fordelene som kan knyttes til det å spille på hjemmebane (Bryson, Dolton, Reade, Schreyer, & Singleton, 2021).

Selv om eksistensen av hjemmebanefordelen i fotball både er et velkjent og godt dokumentert fenomen, er likevel de presise årsakene rundt hva som skaper dette fenomenet og hvordan det påvirker prestasjonene fortsatt ikke helt åpenbare (Pollard, 2008). Globaliseringsprosessene både Duke (2002) og Guttmann (1978) trekker frem at idretten har vært igjennom de siste tiårene, kan være med å gi mulige forklaringsårsaker til hvorfor dette er tilfellet (Duke, 2002; Guttmann, 1978). Med idrettens utvikling, skapes det også en endring i de ulike faktorene som påvirker og skaper denne hjemmebanefordelen. Derfor kan man observere, i ulike studier av dette fenomenet, at de faktorene som trekkes frem som viktige for hjemmebanefordelen, gjerne kan variere fra studie til studie (Boyko et al., 2007; Goumas, 2014; Inan, 2020; Nevill & Holder, 1999; Nevill, Newell, & Gale, 1996; Pollard, 1986, 2008; Ponzio & Scoppa, 2018; Van de Ven, 2011; Wolfson, Wakelin, & Lewis, 2005). Felles for mange av disse studiene er at de har relativt lik innfallsvinkel, de ser på statistikk og resultater, og bedømmer deretter hvilken effekt de ulike faktorene som virker inn kan ha. Samtidig er det få studier som ser hjemmebanefordelen fra utøvernes eget perspektiv, og har fokus på hvordan de erfarer å spille på hjemme – eller bortebane. Denne studien har som ambisjon å undersøke nettopp dette.

Noe som videre har økt interessen rundt dette fenomenet i dag, er forandringene som har skjedd innen fotballen på bakgrunn av Covid-19 pandemien. Denne pandemien har på mange måter gitt oss et naturlig eksperiment hvor kamper nå må spilles for nesten tomme tribuner. Fra tidligere studier har man sett at det å spille bak lukkede dører og for tomme tribuner ved engangstilfeller har redusert effekten av hjemmebanefordelen (Pettersson-Lidbom & Priks, 2010). Når vi nå begynner å nærme oss et år med kamper som så å si er blitt spilt for tomme tribuner, har det kommet frem svært mange nye og interessante data som kan

belyse fenomenet hjemmebanefordel og faktorene som virker inn på denne, både tydeligere og på en ny måte. Dette åpner opp for undersøkelse av fenomenet på nytt for slik å få økt forståelse for hvordan de forskjellige faktorene er med å skape hjemmebanefordelen, og samtidig se viktigheten av hver faktor, alene og i samspill med de andre faktorene.

Gjennom min studie ønsker jeg å benytte meg av en innfallsvinkel hvor nettopp spillernes tanker og refleksjoner blir inkludert, og ved å kaste et litt annet lys over fenomenet håper jeg dermed å få frem et mer nyansert bilde av hvordan hjemmebanefordelen oppstår og oppleves. En hovedårsak til at jeg velger denne tilnærmingen er at det så tydelig kan observeres en mangel på nettopp spillernes perspektiv i den eksisterende forskningen. Undersøkelsen vil samtidig bygge på den tidligere, ofte kvantitative tradisjonen for å studere hjemmebanefordelen, men suppleres altså med utøvernes opplevelser av fenomenet. Samtidig oppleves det naturlig å legge vekt på betydningen av supportere og deres støtte, fordi det er denne faktoren vi gjennom Covid-19 pandemien har sett den største endringen i, og dette kan være med å belyse viktigheten av nettopp denne faktoren. Siden nettopp mye av forskningen som finnes på dette feltet har hatt en kvantitativ innfallsvinkel, har jeg i denne sammenheng valgt å se på dette gjennom et kvalitativt perspektiv. Dette kommer av at jeg også ønsket å få tilgang på data på et mer individbasert plan, gjennom erfaringer og opplevelser utøverne selv satt med rundt dette fenomenet. På bakgrunn av dette føler jeg at kvalitativ metode egnet seg best til å undersøke dette fenomenet (Thagaard, 2013; Widerberg, 2001).

1.1 Problemstilling og oppgavens struktur

For å få økt kunnskapen rundt hjemmebanefordelen og skape et mer nyansert bilde av hvordan de ulike faktorene virker inn på dette fenomenet, vil jeg i denne studien ha fokus på følgende problemstilling:

Hvordan stemmer forskningen sin forklaring av hjemmebanefordelen i fotball overens med spillernes egne erfaringer, og hvilken rolle oppfatter spillerne at supportere og publikum har for hjemmebanefordelen?

Målet for denne studien blir både å skape mer nyansert bilde rundt fenomenet hjemmebanefordelen og få sammenlignet det disse to ulike innfallsvinklene, altså forskningen versus individbasert erfaringer, trekker frem. Videre vil det belyses hvordan supportere og deres støtte og oppmuntring virker inn på kampresultatet og det vil også gås dypere inn i den rollen de kan spille når det kommer til hjemmebanefordelen. Dette vil bli gjort gjennom bruk av kvalitativ metode som vil ses i sammenheng med eksisterende forskning omkring både

globaliseringsprosessene idretten har vært gjennom og hjemmebanefordelen. Her vil kvalitative intervjuer av fotballspillere fra både Toppserien og Eliteserien bli gjennomført for å undersøke hvordan dette fenomenet oppleves og erfares, og for å få tak i hva spillerne selv trekker frem som sentrale elementer for denne fordelene.

Dette har gitt oppgaven følgende oppbygging: I kapittel 2 vil først tidligere forskning rundt fenomenet hjemmebanefordelen bli presentert for å vise til hvordan denne fordelene inntreffer. Deretter vil teori på både globaliseringsprosessene idretten har vært gjennom og på sosial fasilitering bli presentert for å få en oversikt over hvordan de ulike faktorene har forandret seg med idrettens utvikling og hvilken påvirkning de har. I dette kapitlet legges altså grunnlaget for det mine funn skal sammenstilles med. Kapittel 3 vil ta for seg metoden jeg har benyttet, og alle de metodiske valgene som har blitt gjort under forskningsprosessen vil bli gjort rede for. I kapittel 4 vil mine funn fra samtalene med spillerne bli analysert og diskutert opp mot det som ble presentert under kapittel 2, før de viktigste funnene blir presentert i kapittel 5, gjennom en sammenfattende diskusjon med påfølgende konklusjon.

2 Fagfelt

I dette kapitlet vil oppgavens fagfelt bli presentert. Her vil både det den tidligere forskningen trekker frem rundt fenomenet hjemmebanefordel og selve teorigrunnet for oppgaven bli presentert.

Innledningsvis ses fenomenet hjemmebanefordelen i fotball på generell basis, og her vil faktorene forskningen ser på som sentrale legges frem. Videre vil dette fenomenet bli belyst med fokus på de endringene som tvang seg frem gjennom Covid-19 pandemien, hvor kamper måtte spilles, helt eller delvis, uten tilskuere, for slik å forsøke å fremheve viktigheten supporterne kan ha for dette fenomenet. Her vil også hjemmebanefordelen innen kvinnefotball kort berøres.

Deretter vil globaliseringsprosessen fotballen som idrett har vært gjennom de siste 100 årene bli redegjort for. Her vil de endringene som har oppstått i supporter-kulturen og fotballen som sådan, og som Guttmann (1978) mener skyldes globaliseringsprosesser, blir presentert. Dette grepet tas for å synliggjøre globaliseringens innvirkning på supporterstøtte og hjemmebanefordelen. Avslutningsvis vil det bli sett på sosial fasilitering for å kaste lys over hvordan denne støtten fra publikum vil kunne påvirke spillerne under kamper.

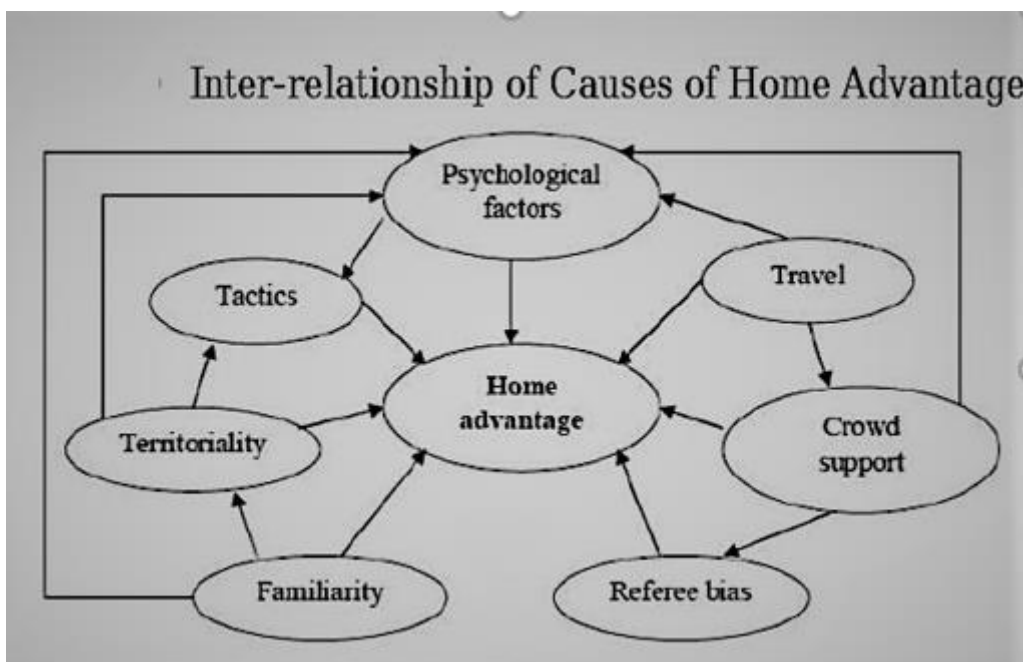
Denne presentasjonen av fagfeltet vil bli gjort for å danne et bilde av hvordan både tidligere og pågående endringer har innflytelse på disse faktorene som den etablerte forskningen trekker frem som sentrale for at fenomenet hjemmebanefordel skal inntreffe.

2.1 Tidligere forskning

I denne delen blir hjemmebanefordelen gått inn på og det vil redegjøres for de fire faktorene supporterstøtte, reisevei, kjennskap til omgivelsene og dommerpartiskhet som ligger bak dette fenomenet. Disse fire faktorene fremtrer som de mest sentrale ut ifra den tidligere forskningen og blir dermed essensielle å presentere her for å få frem deres innvirkning. Videre vil hvordan Covid-19 har påvirket denne hjemmebanefordelen bli sett på, med håp om at viktigheten av de ulike faktorene tydeliggjøres i større grad. Avslutningsvis vil det kort bli gått inn på hvordan hjemmebanefordelen er innen kvinnefotballen, fordi det er nyttig og viktig å vise hvordan fenomenet virker inn også der til den videre analysen.

2.1.1 Hjemmebanefordel

Hjemmebanefordelen handler om hvordan hjemmelaget gjerne har en større sjanse til å vinne kampen enn bortelaget. Gjennom den tidligere forskningen gjort rundt hjemmebanefordelen i fotball kommer det frem at forskerne har hatt vanskelig for å finne ut nøyaktig hva som skaper denne fordelene eller hvilke faktorer som blir viktigst i denne prosessen. Det dannes likevel et bilde av at det er mange faktorer som samhandler om å skape hjemmebanefordelen, hvor det i hovedsak blir de fire store faktorene supporterstøtte, reisevei, kjennskap til omgivelsene og dommerpartiskhet som hyppigst blir trukket frem som sentrale når det kommer til hva som skaper hjemmebanefordelen (Boyko et al., 2007; Goumas, 2014; Inan, 2020; Nevill & Holder, 1999; Nevill et al., 1996; Pollard, 2008; Ponzo & Scoppa, 2018; Van de Ven, 2011). Videre har faktorer som territorialitet, spesielle taktikker, regel faktorer og psykologiske faktorer blitt undersøkt som mulige forklaringsårsaker, som det kan observeres i figuren under, men disse nevnte fire fremtrer ikke som like sentrale for å skape denne fordelene ifølge den tidligere forskningen gjort på temaet (Pollard, 2008; Pollard & Pollard, 2005). Dermed blir det faktorene supporterstøtte, reisevei, kjennskap til omgivelsene og dommerpartiskhet som det videre vil bli fokusert på.

Figur 1: Hentet fra Pollard (2005)

2.1.1.1 Supporterstøtte

I Van De Ven (2011) sin studie om samme stadion-derbyer som AC Milan versus Inter og Roma versus Lazio påpekte han at supporterstøtte ikke trenger å være det som forklarer hjemmebanefordelen. I disse samme stadion-derbyene, hvor klubber har samme hjemmebane, fikk man fjernet faktorene reisevei og kjennskap til omgivelsene fra situasjonen, og kunne dermed i større grad isolere effekten av supporterstøtte. Under disse kampene ville det ene laget ha en betydelig mengde flere supportere på stadion enn det andre, men likevel fant ikke Van De Ven noe form for hjemmebanefordel (Van de Ven, 2011). Dette står i kontrast til det Michela Ponzio og Vincenzo Scoppa (2018) fant ut fra sin studie på akkurat det samme temaet. De hadde bygd videre på Van De Ven (2011) sin studie og i tillegg inkludert kamper fra samme stadion-derbyene i Torino, Genova og Verona på bakgrunn av at de stilte spørsmålsteget ved både resultatene og størrelsen på datamaterialet til Van De Ven (2011). Her fikk de i motsetning til Van De Ven (2011) resultater som tydet på at en betydelig mengde supporterstøtte har en positiv effekt på hjemmebanefordelen. Denne effekten ble uttrykt gjennom innflytelse på dommeravgjørelser og oppmuntring av spillernes prestasjoner (Ponzio & Scoppa, 2018). Støtten fra publikum viste seg å kunne stimulere hjemmelagets spillere sin innsats og energi slik at de presterte bedre, samtidig som motstanderne til en viss grad ble demotiverte. Videre kom det frem at lydene og reaksjonene fra publikum viste seg også å ha en tendens til og ubevisst påvirke dommerens avgjørelser til fordel for hjemmelaget (Ponzio & Scoppa, 2018). Denne måten publikum virker inn på er ikke Ponzio & Scoppa (2018) alene om å komme frem til, Nevill & Holder (1999), Goumas (2014), Inan (2020), Nevill (2002), Nevill & Gale (1996) og Boyko (2006) er noen av mange forskere som også trekker frem denne påvirkningen supporterne kan ha på hjemmebanefordelen.

Noen forskere har også trukket frem hvordan tilskuertetthet/antall tilskuere til stede på kamp har noe å si for om publikum klarer å skape disse effektene som virker inn på hjemmebanefordelen. Som Nevill & Holder (1999) nevner, har flere studier presentert sterke bevis på at hjemmebanefordelen øker med tilskuerstørrelse, opp til en viss størrelse, før effekten flater ut (Goumas, 2014; Nevill & Holder, 1999; Nevill et al., 1996; Schwartz & Barsky, 1977). Pollard (2008) mener derimot effekten av antall tilskuere er usikker og sier at hjemmebanefordelen oppstår selv ved et lavere antall tilskuere (Pollard, 2008). Videre legger han frem hvordan sittende stadioner har modifisert denne supporterstøtten litt, noe han påpeker at kan forklare fallet i hjemmebanefordelen man så på 1990-tallet i England når det obligatoriske kravet om sittende stadioner ble innført (Pollard, 2006). Likevel blir

supporterstøtte sett på som den mest dominerende faktoren ved hjemmebanefordelen (Nevill & Holder, 1999). Avstanden mellom spillerne og publikum har også blitt trukket frem som et viktig poeng, fordi baner med en løpebane rundt viste seg å ha lavere hjemmebanefordel i fotball (Goumas, 2014). Betydningen av denne nærheten mellom publikum og spillerne hadde Pollard (1986) observert tidligere i andre idretter. Han hadde sett at hjemmebanefordelen var større i basketball og ishockey enn i amerikansk fotball og baseball, hvor avstanden mellom spillerne og publikum er nettopp mindre i de to førstnevnte idrettene (Pollard, 1986).

2.1.1.2 Reisevei

Reisevei fokuserer på hvordan det at bortelaget må reise for å komme til kampen i motsetning til hjemmelaget blir med å skape en fordel for laget som spiller hjemme. Effektene av reisevei kommer derimot frem fra forskningen som usikre innen dagens idrett. Enkelte undersøkelser som antyder at reisevei er ansvarlig for deler av hjemmebanefordelen, forutsatte at reisen involverte det å krysse flere tidssoner. På bakgrunn av at man ser høye nivåer av hjemmebanefordel innen land/ligaer hvor denne lange reiseveien ikke finnes, kan det hevdes at reisefaktoren ikke kan anses som en like viktig årsak til å skape hjemmebanefordelen lenger (Nevill & Holder, 1999). Pollard (2006) påpeker likevel at det kan argumenteres for at hjemmebanefordelen kan være påvirket av reiseveien i for eksempel USA, men igjen skyldes dette at reiseveien der ofte kan involvere det å krysse opptil fire tidssoner. Videre kommer det frem at utviklingen av reisemetoder slik som flyreiser for idrettslag har gjort at reisen er blitt både raskere og mer komfortabel for spillerne enn tidligere, noe som kan ha bidratt til å redusere betydningen av denne faktoren (Pollard, 2006). Pollard (2008) har likevel funnet ut at hjemmebanefordelen er redusert i lokale derbyer hvor ingen reise er involvert, noe som underbygger at faktoren fortsatt kan ha relevans. Som vi derimot også har sett, fant Ponzio & Scoppa (2018) at i kamper hvor klubber deler stadion og ingen har reisevei, fantes det fortsatt en betydelig mengde hjemmebanefordel, slik at det blir vanskelig å si noe helt sikkert om denne faktoren ut fra den forskningen som finnes (Pollard, 2008; Ponzio & Scoppa, 2018).

2.1.1.3 Kjennskap til omgivelsene

Når et lag spiller på hjemmebane, er de omgitt av velkjente omgivelser. Det å spille i kjente og trygge omgivelser er noe som har vist seg at kan gi en liten fordel til hjemmelaget. Pollard (2008) trekker frem at effektene av denne faktoren er vanskelig å måle, fordi det gjerne er

psykologiske fordeler man her snakker om. Likevel har man kommet frem til noen fascinerende funn som tyder på at kjennskap til omgivelsene trolig har betydning for denne hjemmebanefordelen. Disse funnene har vist at hjemmebanefordelen kan styrkes av å spille i kjente omgivelser gjennom at kamper for eksempel spilles på kunstgress, at banen har uvanlig store eller små dimensjoner, lokale klimatiske forhold eller høyde over havet. Alt dette er faktorer som kan skape en effekt i favør av hjemmelaget (Pollard, 2008). Barnett og Hilditch (1993) er to som har sett på effektene av underlaget, hvor de her fant at fotballag som spilte på kunstgress hadde større hjemmebanefordel enn lag som spilte på gress (Barnett & Hilditch, 1993; Loughhead, Carron, Bray, & Kim, 2003). På tross av disse funnene har man sett at flere spillere har en negativ holdning til det å skulle spille på kunstgress (Andersson, Ekblom, & Krustup, 2008). Videre har man sett eksempel på effekten høyde over havet kan medføre, ved eksempelvis Bolivias nasjonalstadion som ligger 3637 meter over havet. Effektene som oppstår her vil kunne påvirke forholdene under kamper som bortenasjonen ikke er vant til, noe Brasil opplevde når de spilte 0 – 0 der i 2017. De brasilianske spillerne måtte sitte med oksygenmasker etter kampen, og kapteinen til Brasil, Neymar, omtalte disse forholdene som umenneskelige å spille i (Sandberg, 2017). Nettopp disse forholdene kan forklare hvorfor storfavoritt Brasil som var ranket som nummer to i verden på denne tiden ikke slo Bolivia som var ranket som nummer 49 (FIFA, 2021). Et annet interessant poeng Pollard (2008) trekker frem, er at man har sett fall i hjemmebanefordelen når en klubb flytter til et nytt stadion. Dette påpeker han at kan skyldes disse nye omgivelsene spillerne må bli vant til å spille under (Pollard, 2008).

2.1.1.4 Dommerpartiskhet

Dommerpartiskhet opptrer i samspill med supporterstøtte. Bakgrunnen for dette skyldes at dommerpartiskhet ofte kommer som en konsekvens av supporterstøtten. Her skapes denne dommerpartiskheten ubevisst hos dommeren som følge av lydene fra publikum. Når dommeren påvirkes av publikum, kan det ofte føre til at hen ubevisst reagerer med å favorisere hjemmelaget (Boyko et al., 2007; Ponzio & Scoppa, 2018; Sutter & Kocher, 2004). Flere studier har synliggjort hvordan dommerpartiskhet kan oppstå, og funnet tydelige bevis for at publikum har påvirket dommeravgjørelser i hjemmelagets favør (Dohmen, 2008; Garicano, Palacios-Huerta, & Prendergast, 2005; Nevill, Balmer, & Williams, 2002; Page & Page, 2010; Sutter & Kocher, 2004). Den effekten supporterstøtte vil kunne ha på hvor mye en dommer lar seg påvirke til å favorisere hjemmelaget, vil variere fra dommer til dommer.

Boyko et al. (2007) er en av de som har gjort en studie som har undersøkt denne dommerpartiskheten. Det ble her analysert 5244 Premier League kamper som involverte 50 forskjellige dommere. Gjennom disse analysene ble det tydelig at i hvilken grad en dommer ubevisst favoriserte hjemmelaget varierte fra dommer til dommer. Denne studien viste videre at mer erfarne dommere ga mindre hjemmebanefordel enn dommere med mindre erfaring, samtidig som det kom tydelig frem at man kan anta at dommere var ansvarlig for noe av den observerte hjemmebanefordelen (Boyko et al., 2007). Et eksempel på dette som ble trukket frem kom fra den tyske Bundesliga hvor dommere gjerne tillot mer ekstratid i kamper der hjemmelaget lå an til å tape og motsatt hvis hjemmelaget ledet (Boyko et al., 2007).

Teknologi er et virkemiddel som tas mer og mer i bruk nå for tiden, hvor intensjonen er å skape en så rettferdig sport som mulig. Bruken av VAR (Video assistent referees) som nå innføres i stadig flere ligaer, er et eksempel på dette, og noe som på sikt kanskje kan vise seg å få denne dommerpartiskheten til å avta (FIFA, 2018).

2.1.2 Hjemmebanefordel under Covid-19

Som følge av Covid-19 pandemien oppsto det en spesiell situasjon både i fotballen og annen idrett. Smittevernregler gjorde at mange fotballkamper spiltes for tomme tribuner, noe som har medført at betydningen av supporterstøtte er eliminert. Dette har av forskere blitt sett på som et svært interessant fenomen som det allerede er blitt gjort studier på. Det som samtidig blir viktig å poengtere ved disse studiene er at dette fenomenet er såpass nytt slik at studiene som har blitt gjort ikke har gått gjennom hele den årelange prosessen med fagfelle vurdering.

Når man mistet supporterstøtten, tyder svært mye på at hjemmebanefordelen ble betydelig redusert (Reade, Schreyer, & Singleton, 2020). Dette ble i hovedsak begrunnet med at denne dommerpartiskheten også forsvant fra situasjonen. Sutter & Kocher (2004) fant som nevnt at dommere ofte ubevisst ønsket å tilfredsstille hjemmepublikumet, gjennom for eksempel systematisk å forkorte kamper når hjemmelaget lå an til å vinne og forlenge dem når hjemmelaget holdt på å tape (Reade et al., 2020; Sutter & Kocher, 2004). Uten publikum til stede på kamper, favoriserte dommerne derimot hjemmelaget mindre. De ble ikke lenger ubevisst påvirket av lydene og reaksjonene fra publikum eller hadde dette behovet for å tilfredsstille hjemmepublikumet som tidligere observert (Reade et al., 2020). Eksempler på dette så man kom frem gjennom reduserte straffer til bortelagsspillerne. Dette forekom ved at dommeren delte ut færre gule kort til bortelaget og man så at hjemmelaget fikk flere

avgjørelser mot seg (McCarrick, Bilalic, Neave, & Wolfson, 2020; Reade et al., 2020; Saunders, 2020). Når hjemmelaget mistet denne supporterstøtten ble det observert ikke bare et fall i hjemmebanefordelen siden hjemmelagene tok færre poeng enn tidligere, de hadde også begynte å score mindre. Bakgrunnen for dette ble forklart ved at hjemmelaget mistet ikke bare dommerpartiskheten når supporterstøtten forsvant, men den oppmuntrende effekten supporterne hadde på hjemmelagets spillere og det ekstra stresset og demotiverende effekten de kunne ha på bortelagets spillere ble også borte (Saunders, 2020). Det å spille for tomme tribuner viste seg altså å ha en negativ effekt på hjemmelagets prestasjoner og en positiv effekt på bortelagets, nok til og i stor grad eliminere den hjemmebanefordelen som tidligere eksisterte (McCarrick et al., 2020).

En liga hvor hjemmebanefordelen ble betydelig redusert var i den tyske Bundesligaen, noe som kom frem i Fischer og Haucap (2020) sin studie. Her fant man en redusert hjemmebanefordel med hele ti prosentpoeng etter oppstarten uten tilskuere. Et spesielt interessant funn fra deres studie, var at det ikke ble observert noen endring i 2. og 3. divisjon i Tyskland når det gjaldt hjemmebanefordelen (Fischer & Haucap, 2020). En mulig forklaring på dette mener de er det lavere antall tilskuere for klubbene i 2 og 3 divisjon, og dermed ble forandringen til ingen tilskuere opplevd som mindre dramatisk for dem siden de var vant til få tilskuere. Grunnen til at de mente dette fikk kraftigere utslag for klubbene i Bundesliga kom av denne kraftige reduserte tilskuerraten. Redusert tilskuerrate ble sett på som en hovedårsak for redusert hjemmebanefordel, mens total publikumsstørrelse var mindre viktig, noe som forklarte forskjellene de observerte mellom divisjonene (Fischer & Haucap, 2020). Resultatene fra covid-perioden tyder på at supporterstøtte og medfølgende dommerpartiskhet blir to sentrale faktorer når det kommer til hva som skaper hjemmebanefordelen.

2.1.3 Hjemmebanefordel kvinner

Hjemmebanefordelen sett innenfor kvinnefotballen er et lite utfordret tema. Det finnes begrenset antall med studier som er gjort på dette, og de som er gjort er gjerne sammenligningsstudier som har sett på forskjellene mellom menn og kvinner når det kommer til hjemmebanefordelen. Pollard (2014) er en av de som har gjennomført en slik studie. Her ble hjemmebanefordelen i land i Europa hvor det både fantes en mannlig og en kvinnelig liga sammenlignet. Gjennom dette ble det observert at hjemmebanefordelen fantes både i de mannlige og kvinnelige ligaene, men at den i alle land var større hos menn (Pollard & Gómez,

2014). Dette forklarte Pollard (2014) kunne ha ulike årsaker: Ved hjelp av en regresjonsanalyse viste det seg at 64 % av variasjonen i forskjellen mellom menns og kvinners hjemmebanefordel kunne forklares gjennom en modell som inkluderer konkurransebalanse, publikumsstørrelse og GGI (Gender Gap Index). Poenget med konkurransebalanse er at hjemmebanefordelen trolig blir mindre om det er stor kvalitetsforskjell på lagene, hjemmebanen vil da ikke klare å kompensere for kvalitetsforskjellen. GGI var et mål som kvantifiserte kvinners status i hvert land. Gjennom denne kom det frem at hvis kvinner så på seg selv som likestilte med menn og ble oppfattet slik også, ble det rimelig å anta at de psykologiske forklaringene på hjemmebanefordelen ville gjelde både menn og kvinner på lik måte. Dette antydte at ettersom GGI økte, når kvinners status altså ble nærmere menns, desto mer lik var hjemmebanefordelen for menn og kvinner. De skandinaviske landene skilte seg ut her, hvor dette ble særlig tydelig som følge av at likestillingen er kommet lengre slik at kjønnsforskjellene er mindre i disse landene (Pollard & Gómez, 2014). Dette gjør at man kan tolke det som at det blir de samme faktorene som virker inn på menn som på kvinner, men at det blir statusen til kvinner i det aktuelle landet som avgjør om fordelene for menn og kvinner er tilnærmet lik eller om menn ligger betydelig over kvinner.

Da jeg har valgt å se på hjemmebanefordelen generelt, og dermed tar for meg både menn og kvinner, ble Pollard (2014) sin studie et viktig bidrag for å kunne kaste lys over hvorfor disse forskjellene oppstår mellom kjønnene og for å synliggjøre hvordan det blir de samme faktorene som virker inn. Siden GGI'en er høy her i Norge, blir det de samme faktorene som virker inn i kvinnefotballen og herrefotballen rundt denne hjemmebanefordelen, og derfor omtales disse videre i oppgaven på lik linje.

2.2 Teori grunnlag

I dette delkapitlet vil det redegjøres for hvorledes globaliseringsprosessen idretten har gjennomgått har forandret fotballen, og dermed også endret måten de ulike faktorene påvirker hjemmebanefordelen. Avslutningsvis vil også sosial fasilitering bli belyst for å synliggjøre hvordan faktoren supporterstøtte kan virke inn på ulike måter.

2.2.1 Globaliseringsprosessen – En supporterkultur i endring

I løpet av de siste 100 årene har man sett store endringer innen fotballen. Dawson (1994) påpeker at fotballen har utviklet seg fra å være en amatøriddrett til å bli et profesjonelt spill på bakgrunn av globaliseringsprosessen sporten har gått gjennom (Dawson, 1994; Giulianotti, 2002; Giulianotti & Robertson, 2004). Dette har medført mange endringer innen ulike sider av sporten, deriblant i elementer rundt hjemmebanefordelen. Disse endringene globaliseringsprosessen har medført innad i sporten, har Guttman (1978) tatt for seg. Han identifiserte syv sentrale moderniseringsdimensjoner som idretten hadde vært gjennom, som forklarte denne sportsliggjøringen av fysisk kultur som hadde oppstått. Disse moderniseringsdimensjonene presenterte han som de syv særegenhetene sekularisering, likhet/meritokrati, spesialisering, rasjonalisering, byråkratisering, kvantifisering og jakten på rekorder (Guttmann, 1978). Gjennom disse prosessene har det ikke bare blitt endret faktorer ved selve spillet, men også medført endringer utenfor, som for eksempel innen forholdet mellom klubb og supportere (J. A. Cleland, 2010). Historisk sett hadde forholdet mellom klubber og supportere vært en enveis dialog, men som Cleland (2010) påpeker har dette vært gjenstand for nylig debatt grunnet de endringene som har skjedd også i denne relasjonen. Det har blitt observert at det har begynt å oppstå en toveis dialog mellom klubber og supportere, noe som har medført tydelige endringer innen publikums/supporterkulturen (J. Cleland, 2011; J. A. Cleland, 2010). Noe av det som har vært med å skape disse endringene kan forklares ved hjelp av de to begrepene McDonaldisering og Disneyfisering som globaliseringsprosessen av sporten har brakt med seg (Duke, 2002). Disse begrepene relateres til eksempelvis globaliseringen av fotballen i England og hvordan denne prosessen truet den tradisjonelle fotballfan-kulturen som fantes der.

McDonaldisering refererer til prosessen der prinsippene for gatekjøkkenrestauranten i økende grad blir brukt på andre sektorer i samfunnet. Dette så man ble tilfellet i den engelske fotballen på 1990-tallet (Duke, 2002). Her kunne man se eksempler på at de fire prinsippene effektivitet, beregnelighet, forutsigbarhet og kontroll fra gatekjøkkenrestauranten begynte å implementeres inn i den engelske fotballen. Prinsippet om effektivitet ble uttrykket gjennom at klubber begynte å flytte til nye stadioner, det ble startet med bandedeling og arenaer fikk flere bruksområder. Bakgrunnen for at det ble bygget nye og større stadioner, kom det frem at var for å få flere fans på kamp (Duke, 2002). Beregnelighet handlet om at det ble noe tryggere å forholde seg til, det ble større og bedre ligaer. Dette ble manifestert i England gjennom dannelsen av Premier League. Her ble det et målrettet fokus mot mer velstående publikum

ved økte billettpriser, for å skape økte inntekter for klubbene. Forutsigbarhet kom inn i den engelske fotballen gjennom at det ble i større grad forsøkt å skape et forutsigbart produkt. Ved å innføre kunstgress forsøkte man å skape mer forutsigbare kampforhold, men dette ble ingen suksess. Man innførte også straffesparkkonkurranse i cuper ved uavgjort resultat, for å hindre at det ble for mange omkamper. Det siste prinsippet som kunne observeres i den engelske fotballen var kontroll. Dette kom frem gjennom økt antall ansatte på stadioner for å få større kontroll over publikum samtidig som det ble bare sittende stadioner i ligaen, alt for å oppnå en større kontroll over publikum (Duke, 2002).

Disneyfisering antyder at prinsippene for Disney-temaparkene blir mer dominerende i andre sektorer av samfunnet. Dette ble også tilfellet i den engelske fotballen hvor de fire prinsippene som gikk på tema, dedifferensiering, markedsføring og emosjonell arbeidskraft hadde begynt å innføres inn i sporten (Duke, 2002). Prinsippet tema har her fellestrekk med beregnelighet ved McDonaldiseringen, for eksempel at det ble nytt navn på ligaen. Prinsippet om dedifferensiering kom frem gjennom standardisert underholdning. Det ble innført underholdning før kamper i forsøk på å fyre opp publikum, noe som derimot gikk imot fotballkulturen og derfor ikke ble så godt mottatt av supporterne. Dette prinsippet kom også til syne gjennom mindre særegne baner. Banene ble etterhvert mer og mer identiske, alle hadde sittende stadioner og selve relokaliseringen av stadionene hadde medført at det unike ved hver bane hadde forsvunnet. Dette kunne det observeres at hadde ført til en mangel på atmosfære rundt omkring på stadionene i England (Duke, 2002). Markedsføring ble prioritert langt høyere i sporten gjennom franchiseprodukter og salg av stadionnavn, som for eksempel Bolten Wanderes Reebok Stadium. Klubber solgte rettigheter rundt klubben sin i forsøk på å skaffe seg flere inntekter. Den siste delen av Disneyfisering av den engelske fotballen kjennetegnes gjennom emosjonell arbeidskraft. Dette kom frem gjennom overdreven munterhet, hvor hjemmefansen for eksempel kunne synge «It's nice to know you're here, it's nice to know you're here, now fuck off» (Duke, 2002), eller at det ble begynt med utstøting av partisanstøtte, at det å uttrykke uønskede følelser som eks. rasisme kunne føre til utkastning fra stadion. Den dag i dag ser vi at det dessverre fremdeles er svært viktig med fokus på nulltoleranse når det gjelder rasistiske utrop, da dette fortsatt er et stort problem innen idretten.

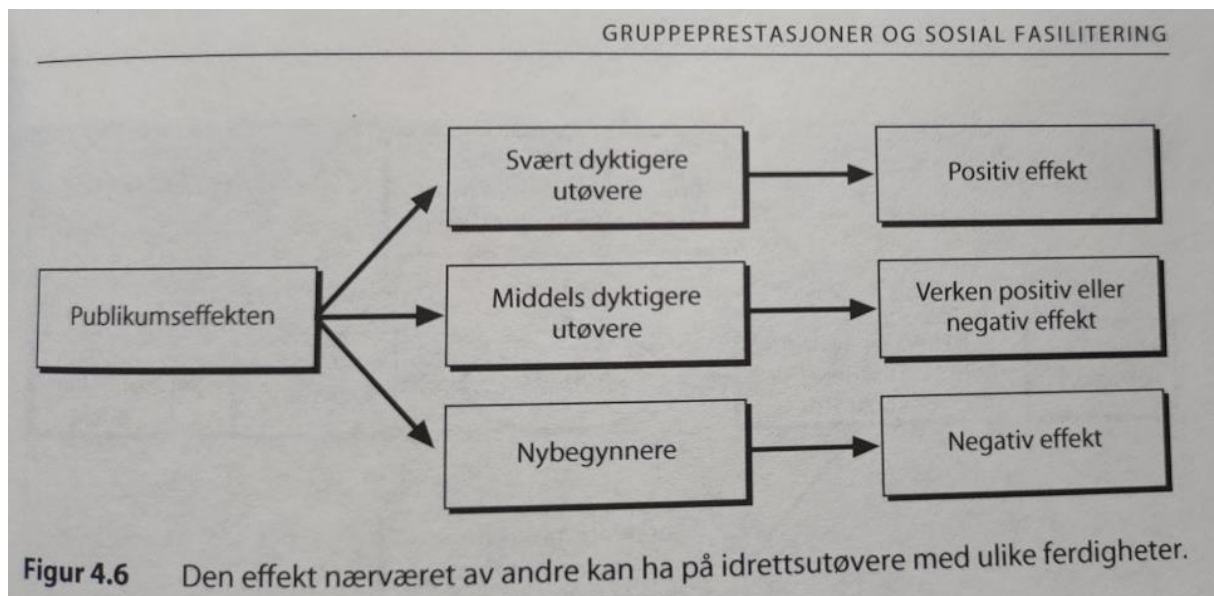
På tross av alle disse endringene som påvirket fotballen i England, er den tradisjonelle fotballfan/supporterkulturen også videreført. Den tradisjonelle fotballfan-kulturen i England kan ses på og deles inn i ulike lag. Felles for mange av disse inndelingene er at de for det

meste besto av folk fra arbeiderklassen, noe som gjorde at mange av de omtalte endringene kom i konflikt med deres væremåte. Giulianotti (2002) og Duke (2002) er eksempelvis to som kommer med hver sin inndeling på dette (Duke, 2002; Giulianotti, 2002). Det blir i midlertidig Duke (2002) sin inndeling som sammenfaller best med McDonaldisering og Disneyfisering. Duke (2002) skilte mellom de følgende fire kategoriene; kjernefansen, vanlig supporter, sporadisk supporter og fjerne supportere (Duke, 2002). Kort forklart er kjernefansen de som er på både hjemme- og bortekamper, vanlig supporter har sesongbillett til hjemmekampene, sporadiske supportere deltar på noen kamper i løpet av sesongen og fjerne supportere deltar ikke på kamper. Det som kom tydelig frem fra prosessene McDonaldisering og Disneyfisering er det ulike verdigrunnlaget mellom dette og den tradisjonelle fotballfan-kulturen, det ble nærmest en kulturkollisjon. Likevel fant supportere fra den arbeiderklassen sin måte og tilpasse seg på. Dermed fikk de samtidig beholdt mye av den tradisjonelle fotballfan kulturen samtidig som de opprettholdt sin betydning for klubbene og laget tross disse store endringene (Duke, 2002). Så globaliseringen av fotballen som idrett har ikke bare påvirket supporterkulturen, men også endret betydningen av mange andre elementer som har betydning for sporten, som for eksempel hjemmebanefordelen.

2.2.2 Sosial Fasilitering

Sosial fasilitering ser på hvilken effekt eller virkning det har på et individ å utføre en oppgave i nærvær av andre (Høigaard, 2008). Det har blitt observert at nærværet av andre kunne resultere i en prestasjonsforbedring, hvor denne positive effekten blir kalt sosial fasilitering. Innenfor denne teorien blir det hevdet at nærværet av andre vil kunne bedre prestasjonen på godt innøvde og enkle oppgaver, mens det vil kunne hemme og minske prestasjonen på «ikke-lærte» eller vanskelige oppgaver (Zajonc, 1965). Dette vil si at når personer utfører en oppgave de kan godt, vil nærværet av andre ha en positiv innvirkning på prestasjonen, mens når det blir utført nye eller vanskelige oppgaver vil prestasjonen kunne hemmes av nærværet av andre. Likevel blir ikke dette like rett frem. Andres nærvær vil gjøre en forskjell og påvirke atferden til individer på forskjellige måter. Noen vil kunne synes det er skummelt å agere foran andre, og derav presterte de dårligere, mens andre vil kunne bli oppglødd av tilskuere slik at motivasjonen og spenningen øker og de presterer bedre. Dette er noe man har sett vil kunne variere hos samme person utfra oppgaven som skal utføres, hvor man her kommer tilbake til dette om det er en godt innøvd eller en ny og vanskelig oppgave som skal gjennomføres. Andre forhold som har vist å ha en innflytelse på prestasjoner er atferden til de

tilstedeværende, altså om de er vennlige, nøytrale eller uvennlige. Hvordan disse tilskuerne oppfører seg vil kunne ha en del å si for hva som skjer i nærværet av andre (Guerin, 2010). Figuren under sier nettopp noe om hvordan denne publikumseffekten kan virke inn:

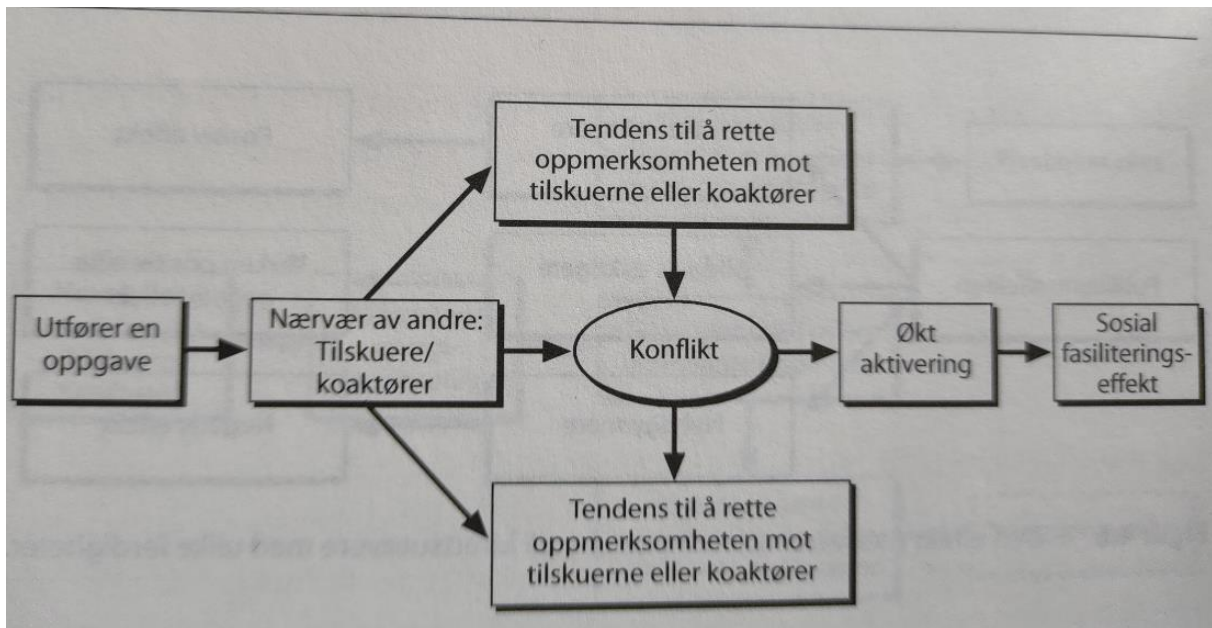

Figur 2: Hentet fra Høigaard (2008, s.57)

Mekanismene rundt når sosial fasilitering oppstår er klarlagt, men det finnes fortsatt en del usikkerhet knyttet til hvorfor dette skjer. Nærværet av andre kan både være psykologisk stimulerende og aktiverende. Årsaken til hvorfor denne aktiveringen skjer er forskerne derimot ikke helt enige om (Høigaard, 2008). Det blir trukket frem tre momenter i forsøk på å belyse hvorfor denne aktiveringen skjer, nemlig selve tilstedeværelsen, sosialt lært evalueringssangst eller distrahering av andre.

Som det blir fremhevet av Zajonc (1965) kommer denne økte energiaktiveringen ved tilstedeværelsen av andre som et resultat av evolusjonen, at man blir forberedt på å respondere/handle. Han mener det ligger en naturlig biologisk mekanisme i hver og en av oss som reagerer med økt aktivering i nærværet av andre (Zajonc, 1965). Cottrell (1972) hevdet at sosial fasilitering oppsto når et individ antar at prestasjonen kan bli observert og evaluert av andre. Den aktiveringen som skjer påpekte han at ikke skjer i nærværet av hvem som helst, men i stedet bare i tilfeller der de som evaluerer eller evalueringen i seg selv, er viktig for personen (Cottrell, 1972). Videre ble det trukket frem at denne evalueringssengstelsen også kan oppstå på bakgrunn av personens ønske om å ta seg godt ut ovenfor andre (Sanders, 1984). Det siste som ble trukket frem som en forklaringsfaktor til hvorfor denne aktiveringen skjer var distraksjon-konfliktsteorien. Denne skilte seg litt fra de andre i det den hevder at

aktivering kommer fra konflikt mellom to tendenser, tendensen til å fokusere på å rette oppmerksomheten mot oppgaven, og tendensen til å rette oppmerksomheten mot tilskuerne (Sanders, 1983). Distraksjon-konfliktteorien illustreres på følgende måte:

Figur 3: Hentet fra Høigaard (2008, s.58)

Gjennom denne konflikten skapes aktiveringen som bidrar til at utøveren gjennomfører dominerende responser. Et viktig poeng her; er de dominerende responsene riktige, øker prestasjonen, er de feil, reduseres prestasjonen. Aktiveringen som skjer i nærværet av andre øker for å mestre den distraherende effekten disse kan medføre når en forsøker å løse en oppgave (Høigaard, 2008).

Slik sosial fasilitering er forklart kan det tolkes som at svært dyktige utøvere gjennomgående vil prestere godt i stressende situasjoner med tilskuere til stedet. Dette vil derimot ikke alltid være tilfellet, noe som kan forklares ved hjelp av choke-effekten. Publikum kan nemlig til tider skape en choke-effekt hos utøverne. Som Baumeister (1984) hevder, kan et støttende publikum ha en paradoksal effekt. De vil kunne motivere utøverne til å prestere godt, men de vil også på samme tid kunne underminere prestasjonen ved at de gjør utøverne for selvbevisste. Dermed vil det kunne resultere i at utøverne fokuserer så mye på å prestere bra, at selv godt lærte ferdigheter vil kunne bli forstyret og prestasjonen dermed synker, og slik skapes det man kaller en choke-effekt (Baumeister, 1984; Høigaard, 2008). Denne effekten hadde Baumeister (1984) illustrert gjennom sine studier på profesjonelle idrettsutøvere. Vanligvis vant hjemmelaget, men i kamper av spesielt stor betydning hvor presset på å vinne ble stort, hadde hjemmelagets prestasjoner sunket og dermed tapte de

oftere. Dette illustrerer hvordan et publikum med store forventinger noen ganger kan bli mer til hinder enn til hjelp (Baumeister, 1984).

Denne teorien vil tas med videre inn i tolkningen av datamaterialet og brukes spesielt ved tolkningen av faktoren supporterstøtte for tydeligere å få frem de ulike effektene denne faktoren kan bidra med, både de positive og negative sidene som kan ha betydning for dannelsen av fenomenet hjemmebanefordelen.

3 Metode

Metoden er den håndverksmessige siden av forskningsprosjektet. Ved å samle inn data og bearbeide, analysere og tolke den informasjonen de gir, kan man skape en troverdig og etterprøvable forståelse av fenomenet som undersøkes (Halvorsen, 2003). I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for hvordan prosessene knyttet til innsamling av data har foregått, og de valg som er gjort underveis i arbeidet og analysen av materialet vil bli presentert.

Forskerrefleksivitet, troverdighet og overførbarhet er andre temaer som vil bli belyst, med formål om å styrke kvaliteten på datamaterialet i dette forskningsprosjektet. Slik blir arbeidsprosessene transparente, og resultatene mer troverdige (Jacobsen, 2015).

3.1 Valg av metodisk design

Når man skal bestemme seg for et metodisk design, står valget i hovedsak mellom to retninger; en kvantitativ eller en kvalitativ strategi (Ringdal, 2013). Hvilken av disse metodiske tilnærmingene som benyttes i et prosjekt, vil avhenge av prosjektets problemstilling og det studien har som formål å besvare (Bjørndal, 2015). På bakgrunn av det denne oppgaven ønsket å undersøke, ble det naturlig å velge et kvalitativt design, med intervju som metode.

Gjennom dette prosjektet ønsket jeg å få et innblikk i hvordan spillerne selv forsto hjemmebanefordelen og hvordan de opplevde at de ulike faktorene påvirket dem. Som både Thagaard (2013) og Widerberg (2001) trekker frem, egner en kvalitativ metodisk tilnærming seg godt når man vil ha tilgang til opplevelser og erfaringer rundt et sosialt fenomen for å skape økt forståelse rundt dette (Thagaard, 2013; Widerberg, 2001). Ved bruk av denne metoden inntar forskeren en mer analyserende og tolkende rolle i forståelsen av kunnskapen som utvikles ved at man får innsikt i informantens erfaringer og hvordan de opplever sin livsverden rundt fenomenet (Tjora, 2017). I prosessen med å tilegne seg disse erfaringene og opplevelsene er dybdeintervju som forskningsmetode den mest brukte metoden. Gjennom et slikt intervju skaper man en relativt fri samtale som vil kretse rundt noen spesifikke temaer bestemt av forskeren på forhånd (Tjora, 2017). Formålet med denne studien var å undersøke hjemmebanefordelen og se spillernes refleksjoner opp mot forskningen som allerede finnes, og gi et innblikk i hvordan supporterne og de tre andre faktorene påvirker spillerne. Basert på studiens formål ble det altså valgt en kvalitativ tilnærming med dybdeintervju. Gjennom

denne tilnærmingen kunne jeg i størst mulig grad få tak i de ulike tankene og meningene utøverne hadde rundt dette fenomenet, og dermed sikre meg data som potensielt kunne være med å belyse forskningsspørsmålet mitt.

3.1.1 Intervju som forskningsmetode

Når man benytter intervju som forskningsmetode tar man sikte på å skulle forstå fenomenet som undersøkes sett fra informantens ståsted. Man er som nevnt med andre ord ute etter informantens livsverden, hvor man ønsker å studere meninger, holdninger og erfaringer de har gjort seg rundt det aktuelle temaet (Tjora, 2017). Målet blir her å få tilgang på dette gjennom en samtale mellom forsker og informant hvor det foregår en utveksling av forståelse. Denne samtalen vil bære preg av en viss form for struktur, avhengig av hvilken type intervju forskeren velger å benytte, for å sikre at samtalen beveger seg rundt det temaet forskeren ønsker innsikt i (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2015; Tjora, 2017).

Et dybdeintervju baserer seg på et fenomenologisk perspektiv hvor forskeren ønsker å forstå informantens opplevelser samt hvordan informanten reflekterer over det aktuelle temaet (Tjora, 2017). Her ønsker man å undersøke nyansene i opplevelser og erfaringer, noe som gjør dybdeintervju hensiktsmessige som metode. Intervju blir videre trukket frem av Dalen (2011) som et spesielt godt virkemiddel for nettopp å få et innsyn i de ulike erfaringene og oppfatningene informantene sitter med rundt det temaet intervjuet omhandler (Dalen, 2011). Et sentralt element ved bruken av intervju som metode er at kunnskapen som hentes inn fra disse vil være kontekstuel avhengig. Dette betyr at hvert enkelt intervju blir noe selvstendig som ikke vil kunne generaliseres over til andre prosjekter på lignede temaer (Kvale et al., 2015).

Et viktig element å reflektere over når man velger å gjennomføre forskningsintervju som metode, er om denne tilnærmingen vil kunne være ufordelaktig belastende for informantene som har deltatt, om det skulle være temaer som omhandler sensitive områder (Dalen, 2011). Ser man på dette prosjektets tema og problemstilling, vurderte jeg det dithen at intervjuene som er gjort ikke ville belyse noen sensitive temaer, og siden de er anonymisert i såpass stor grad som de er, vil denne tilnærmingen derfor ikke være belastende for informantene.

3.2 Utvelging av informanter

Informantene som blir valgt til prosjektet legger grunnlaget for de dataene som vil bli brukt til å svare på forskningsspørsmålet i studien. Når man har med kvalitative studier å gjøre, baserer de seg i stor grad på de informantene som blir valgt og hvordan disse uttaler seg om det temaet som blir undersøkt. Dette er med på å gjøre at forskernes utvelging av informanter blir en svært viktig prosess i prosjektet for å få tak i data som kan være med å belyse formålet med studiet (Tjora, 2017). Informantene i dette prosjektet ble dermed strategisk valgt ut på bakgrunn av problemstilling og tema for prosjektet.

Jeg hadde som formål med dette studiet å belyse hvordan spillere selv opplevde hjemmebanefordelen og måten de ulike faktorene påvirket dem. Derfor ønsket jeg å få tak i profesjonelle fotballspillere som spilte på det øverste nivået her til lands, samtidig som det var en 50/50 fordeling av menn og kvinner. Dette kriteriet valgte jeg for å få størst mulig bredde og variasjon i materialet. Nesten all den forskningen som allerede finnes på feltet har fokusert på menn, noe som gjorde at jeg fant det interessant å få med innspill også fra kvinner innen sporten for dermed også kunne se deres tanker opp mot det forskningen trekker frem som sentralt. Videre ønsket jeg å få tak i både unge og litt eldre spillere for å undersøke hvordan betydningen av de ulike faktorene gjerne kunne variere med rutinen spillerne hadde. Ved å velge denne tilnærmingen mente jeg min studie kunne komme med mest mulig nyttige tilskudd til forskningen som allerede fantes rundt dette fenomenet. Disse nevnte kriteriene ble med på å legge grunnlaget for rekrutteringsfasen.

3.2.1 Rekruttering av informanter

I utgangspunktet skulle denne prosessen gå knirkefritt for seg. Jeg har en analysejobb for en idrettsklubb på et av de øverste nivåene her til lands, og har dermed en kontaktperson innad i denne klubben som skulle sikre meg intervjuer med spillere, noe som gjorde at jeg tidlig i prosessen hadde identifisert de ulike spillerne jeg ønsket å intervjuer på bakgrunn av kriteriene nevnt i forrige delkapittel. Denne klubben valgte imidlertid å trekke seg litt seint i prosessen, noe som skapte uventede utfordringer. På grunn av koronarestriksjoner som gjorde at intervjuer måtte foregå digitalt, kunne jeg likevel kontakte klubber i hele landet uten at dette ville være noe problem med tanke på gjennomføring. Dette gjorde at jeg kontaktet absolutt alle klubbene i Eliteserien og Toppserien, hvor jeg mottok flere positive svar. Ikke alle disse som var positive til prosjektet hadde mulighet til å delta, men jeg satt likevel igjen med 3

klubber som ønsket å bidra. Som følge av at jeg tok dette grepet, klarte jeg å sikre meg nye informanter til prosjektet, slik at studien likevel kunne gjennomføres. Klubbene jeg kom i kontakt med var svært imøtekommende og lot meg så og si stå fritt til å velge de spillerne jeg ønsket. Dette gjorde at jeg kunne plukke ut relativt like spillere som det jeg hadde identifisert som mest relevant for mitt prosjekt tidligere i prosessen, før den første klubben trakk seg. Her baserte jeg valget mitt av spillere på kriteriene nevnt i forrige delkapittel. Siden jeg hadde satt et kriterium om å intervju både mannlige og kvinnelige profesjonelle fotballspillere, ble dermed klubber fra både Eliteserien og Toppserien kontaktet under denne rekrutteringsfasen.

Som følge av koronarestriksjoner kunne jeg som nevnt ikke møte noen av informantene fysisk og intervjuene ble dermed gjennomført digitalt, men dette vil bli gått mer innpå under delkapitlet om datainnsamlingsprosessen. De informantene som ble plukket ut fikk tilsendt vedlegg 2 hvor de fikk vite alt av informasjon de trengte for å kunne svare ja eller nei til å delta i prosjektet.

3.3 Prosedyre

I dette delkapitlet vil både prosedyren frem mot gjennomføringen og selve gjennomføringen av datainnsamlingen bli gjennomgått. Her vil først forberedelsene innen metoden bli presentert, før søkelyset rettes mot datainnsamlingen og hvordan denne har blitt gjennomført i praksis. Avslutningsvis vil etterarbeidet i forbindelse med intervju og intervjudataen bli belyst.

3.3.1 Forberedelser

Når man gjennomfører intervju vil det være fordelaktig å gjøre grundige forberedelser slik at man kjenner fagfeltet godt både teoretisk og i praksis. Ved å gjøre dette vil man kunne utarbeide en god intervjuguide og potensielt sikre bedre flyt underveis i intervjuene. Det å gjøre disse forberedelsene og sikre seg innsikt i den kunnskapen som allerede finnes, vil også hjelpe forskeren til og tydeligere se hvilke elementer innen fagfeltet det vil være interessant å se nærmere på (Dalen, 2011; Thagaard, 2013; Tjora, 2017).

I intervjuguiden til dybdeintervju blir det viktig med spørsmål som åpner opp for at informantene kan reflektere over det som det blir spurt om. Under disse intervjuene vil man at informanten skal reflektere over egne erfaringer og meninger rundt det aktuelle temaet man undersøker. Informanten skal i et slikt intervju på mange måter tømmes for all kunnskap han

eller hun har om det aktuelle temaet (Tjora, 2017). Her ønsker man ikke å stille lukkede spørsmål, altså spørsmål med svaralternativer, men i stedet åpne spørsmål som gjør at informanten kan reflektere over og eventuelt gå i dybden der de føler de har mye kunnskap å komme med. Som Thagaard (2013) trekker frem er det informantene som sitter på kunnskapen og de bestemmer selv hva de ønsker å dele. Dermed blir det viktig fra forskeren sin side å prøve å skape en fortrolig situasjon med tillit og åpenhet, så man får informanten til å åpne seg opp og fortelle om de erfaringene og opplevelsene de sitter på. En måte Tjora (2017) mener dette lar seg gjøre på er gjennom litt «lette» åpningsspørsmål som ikke vil kreve mye refleksjon fra informantens side (Tjora, 2017). Dette vil skape en trygg og avslappet stemning som forhåpentligvis vil danne denne fortrolige situasjonen mellom forsker og informant. Gjennom denne type intervju ønsker man å gå i dybden på det temaet som undersøkes, og det blir dermed essensielt i konstruksjonen av intervjuguiden at intervjuet struktureres på en måte som åpner opp for dette og gjør at man kan få tak i dypere kunnskap om det som skal forskes på (Thagaard, 2013). Alt dette ble med og preget utformingen av min intervjuguide.

Intervjuguiden til dette prosjektet ble utarbeidet med en ramme på totalt 28 spørsmål (vedlegg 1). Denne guiden ble laget på basis av tidligere forskning på temaet og problemstillingen til prosjektet. Guiden beveget seg her rundt flere elementer ved hjemmebanefordelen og hadde spørsmål knyttet til hvordan spillerne opplevde de ulike sentrale faktorene som ble antatt å ha betydning. Intervjuguiden ble utarbeidet i samarbeid med veilederen min, noe som ga nyttige innspill og tips til formuleringer som ble med på å sikre oppbygningen av gode spørsmål rundt det aktuelle temaet. Jeg var også i kontakt med en sportslig leder i en klubb i Toppserien som selv hadde skrevet en oppgave om hjemmebanefordelen hvor han hadde intervjuet spillere rundt dette temaet, og hadde en lang samtale med han rundt prosjektet han hadde gjort. Denne samtalen ga svært nyttige innspill til spørsmål å inkludere i intervjuguiden min.

Dalen (2011) omtaler det som en nødvendighet å gjøre et prøveintervju før man gjennomfører intervjuer på feltet, noe som ble en annen del av forarbeidet mitt. Her nevner Dalen (2011) videre hvordan et prøveintervju gir muligheten til både å prøve ut intervjuguiden i praksis og tilegne seg nyttig erfaring som intervjuer (Dalen, 2011). Dette gjorde at jeg i forberedelsene mine til datainnsamlingsprosessen gjennomførte et prøveintervju med en medstudent med innsikt på feltet. Ved å gjøre dette fikk jeg selv erfart hvordan intervjuguiden fungerte i praksis, og fikk med meg nyttig erfaring inn til de

ordentlige intervjuene. Etter prøveintervjuet så jeg det som nyttig å gjøre små justeringer og formuleringer i intervjuguiden, før jeg gikk i gang med datainnsamlingsprosessen.

I og med at mine informanter allerede hadde kunnskap om prosjektet og hvordan intervjuene skulle foregå gjennom samtykkeerklæringen (vedlegg 2), så jeg det ikke nødvendig med mye informasjon i starten av intervjuene, og det bærer konstruksjonen av intervjuguiden preg av. Jeg fant det dog hensiktsmessig å si noe om anonymisering, slik at informantene skulle vite at det de fortalte ikke kunne spores tilbake til dem. Jeg ba også informantene, muntlig, om tillatelse til å ta opptak av intervjuet, for å sikre en best mulig tilstedeværelse og dermed kvalitet på intervjuet, siden vi kun møttes digitalt. Alle samtykket til dette.

I den første delen av intervjuet hadde jeg bevisst valgt spørsmål som ikke ville kreve mye refleksjon fra informantene sin side. Dette ble gjort for å skape en avslappet stemning slik at det forhåpentligvis skulle bli lettere for informantene å åpne seg og reflektere over egne erfaringer og meninger rundt det gitte temaet videre utover i intervjuet (Thagaard, 2013; Tjora, 2017). I den neste delen av intervjuet var det spørsmål som i mye større grad ville kreve refleksjon fra informanten sin side. Det var i denne delen av intervjuet jeg ville få tak i mesteparten av dataene som ville kunne være relevant for det min studie ville undersøke. Her inkluderte jeg innledningsvis litt generelle refleksjonsspørsmål rundt hjemmebanefordelen før jeg gikk inn på de fire forskjellige faktorene forskningen hadde trukket frem som sentrale. Disse generelle spørsmålene ble inkludert for å få tak i tanker upåvirket av forskningens meninger. For hver av disse fire faktorene hadde jeg inkludert ulike spørsmål for å få tak i hvordan informantene følte disse kunne virke inn. Formuleringen av disse spørsmålene var i stor grad åpne, slik at informantene kunne komme med spontane svar uten at mine tanker og meninger rundt faktorene skulle legge for tydelige føringer. Denne inndelingen gjorde at hoveddelen av intervjuet mitt ble delt inn i fem deler; generelt om hjemmebanefordelen, effekten av supporterstøtte, effekten av reisevei, betydningen av kjennskap til omgivelser og den siste rundt dommerpartiskheten. Ved å gjøre det slik, mener jeg at jeg fikk dekket de fleste aspekter rundt dette fenomenet, jeg fikk spurt om de aspektene forskningen trekker frem som viktige, men også åpnet for at det kunne komme frem ting som ikke hadde blitt poengtert ved den tidligere forskningen. I den siste delen av intervjuet hadde jeg igjen konstruert spørsmål som ikke i like stor grad krevde refleksjon fra informantene sin side. Her var jeg interessert i å samle opp deres tanker rundt det vi hadde snakket om og høre om de hadde noen siste innspill til dette. På denne måten fungerte avslutningsspørsmålene både som en

oppsummering og en fin avrunding av intervjuet. Etter dette hadde jeg lagt inn muligheten for at de kunne få litt mer generell informasjon rundt prosjektet hvis det var noe mer de lurte på, før det ble viktig å runde av med å takke for deres deltakelse i prosjektet.

Denne intervjuguiden fungerte i stor grad godt, selv om jeg gjorde noen forandringer på den underveis etter at jeg hadde gjennomført noen intervjuer. Disse endringene ble gjort på bakgrunn av både nye elementer som hadde kommet frem i intervjuene jeg hadde gjennomført og på bakgrunn av ting jeg hadde sett ikke fungerte så bra som på forhånd antatt. Som følge av at mange av spørsmålene åpnet opp for lange resonnement fra informantene, så jeg det nødvendig og av og til gå bort fra intervjuguiden for å stille oppfølgingsspørsmål til informantenes innspill og refleksjoner.

3.3.2 Datainnsamlingsprosessen

Totalt gjennomførte jeg åtte dybdeintervjuer. Varigheten på disse intervjuene varierte fra 20-30 minutter, avhengig av hvor mye informantene hadde å komme med. Her ble det gjennomført intervjuer med fire mannlige utøvere fra Eliteserien og fire kvinnelige utøvere fra Toppserien. For å få innblikk i flere aspekter ved min problemstilling, fant jeg det viktig og også ha litt varierende alder på disse informantene, som nevnt under delkapitlet om utvelgning av informanter. Dette gjorde at det ble noen som hadde spilt på toppnivå en del år, og noen som var ganske ferske i gamet som ble plukket ut for intervju. Intervjuene med de fem mest rutinerne utøverne ble gjennomført først, før de tre litt yngre utøverne ble intervjuet deretter. Bakgrunnen for at jeg la det opp slik, var at jeg hadde en antagelse om at de litt yngre kanskje ikke var like snakkesalige. Denne antagelsen trakk jeg på bakgrunn av at de mer rutinerne spillerne muligens hadde samlet opp mer erfaringer gjennom en lengre karriere og dermed hadde bedre forutsetninger for å sette meg på sporet av ting som intervjuguiden min i utgangspunktet ikke fanget opp. Ved å legge opp rekkefølgen på intervjuene slik, ville jeg sikre meg selv mer erfaring med intervjuguiden og intervju som metode, og potensielt få tak i nye elementer som kunne bidra til å holde intervjuene med de yngre spillerne mer flytende selv om disse informantene kanskje ikke hadde like mye å komme med.

Alle intervjuene ble gjennomført på Teams, noe som gjorde at informantene kunne gjøre disse intervjuene fra trygge omgivelser i sitt eget hjem. Her kunne jeg observere at noen befant seg på kjøkkenet, noen i stua og noen også liggende i senga. Mitt inntrykk er at disse trygge omgivelsene var positivt for intervjusituasjonene, fordi det muligens gjorde det lettere

for informantene å åpne seg opp og dele den kunnskapen de satt på, på bakgrunn av at det hele ble en mer avslappende setting for dem. Tidspunkt for intervju ble avtalt med hver enkelt på mail på deres premisser, hvor de også mottok informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen (vedlegg 2). Dette bidro til at informantene på forhånd ville sitte med et innblikk i hva intervjuet ville handle om, og kunne selv komme med en førforståelse av temaet inn i intervjuet. Ved en av informantene kunne jeg spesielt observere dette, i det han la ut om flere teorier han hadde om hvorfor ting var som det var. Siden jeg ikke fikk møtt informantene fysisk, ble samtykket til å delta i prosjektet gitt muntlig av hver enkelt i starten av intervjuene. I stedet for kun bruk av lydopptaker under intervjuene, ble en opptaksfunksjon inne i programmet Teams også benyttet for å sikre best mulig kvalitet på transkriberingen. Dette sikret gode forhold for lydopptak, noe som ifølge Kvale & Brinkmann (2015) er viktig for å transkribere intervjuene i ettertid.

Gjennom de fleste intervjuene fløt samtalen godt og intervjuguiden fungerte bra til å legge til rette for dette. Det ble tydelig at både jeg og mange av informantene var engasjert i dette temaet. Dette medførte at det kom flere reflekterte kommentarer fra flere av informantene. Som følge av min førforståelse på temaet, ble det for meg lettere å komme med oppfølgings spørsmål til disse svarene. Tjora (2017) og Dalen (2011) påpeker nettopp at det å sitte på en førforståelse rundt temaet, vil kunne være en fordel for å få til et flytende intervju, noe jeg også erfarte. Til tider, som under intervjuene med de litt yngre utøverne som ikke hadde spilt så lenge på toppnivå, ble det som antatt tydelig at jeg måtte jobbe litt hardere for å få ut informasjonen de satt på. Her viste det seg at noen av spørsmålene i intervjuguiden ikke fungerte like godt, og derfor måtte jeg her improvisere og bruke min førforståelse på temaet for å få tak i kunnskapen disse satt på. Fordelen med at jeg hadde lagt opp rekkefølgen på intervjuene slik som jeg hadde gjort, og altså intervjuet de mest rutinerte utøverne først, gjorde at jeg hadde fått ulike elementer fra disse fem første intervjuene jeg kunne ta opp å bruke her. Dette bidro til at samtalen under intervjuene med de litt yngre utøverne hadde god flyt, selv om disse informantene ikke alltid hadde like mye å komme med. Alt i alt gikk gjennomføringen av disse intervjuene godt og uten noen komplikasjoner, noe som av og til kan oppstå ved bruk av teknologi.

3.3.3 Etterarbeid

I etterkant av alle intervjuene ble det gjennomført transkripsjon av hvert enkelt intervju. Dette blir av Kvale (2015) trukket frem som en nødvendighet for i etterkant å kunne analysere intervjudataene på en strukturert måte. Ved å gjøre dette blir datamaterialet som er innhentet skiftet fra muntlig til skriftlig form. Når denne prosessen hadde blitt gjort, hadde jeg strukturert det slik at datamaterialet nå kunne analyseres som tekst, ved at denne transkripsjonsprosessen hadde omformulert virkeligheten til et tilgjengelig og håndterbart materiale (Kvale et al., 2015). Gjennom transkripsjonsprosessen ble jeg kjent med dataen på en ny måte ved at jeg nå satt og lyttet på lydopptaket og så på videoopptaket i stedet for å være en del av samtalen. Dette gjorde at jeg fikk gjenopplevd erfaringene informantene satt med og fikk et nytt og mer nyansert innblikk i deres refleksjoner og erfaringer (Malterud, 2011).

Under selve transkripsjonsprosessen ble det i dette prosjektet gjort en ordrett gjengivelse av informantenes uttalelser fra intervjuene. Unntaket her, er at jeg har «normalisert» språket i de intervjusitatene jeg har valgt ut av anonymiseringshensyn, noe som gjør at disse presenteres i et renskrevet bokmålsformat i analysekapittelet. Noen av informantene hadde nemlig dialekter og jeg valgte derfor å transkribere alle intervjuene på bokmålsform (Kvale et al., 2015; Tjora, 2017). Ved bruk av lydopptaker under intervjusituasjonene og opptak av møtet som ble gjort på Teams, fikk jeg sikret meg at alt ble gjengitt slik som det ble sagt under intervjuet. Siden intervjuene måtte foregå digitalt, spurte jeg som nevnt informantene i starten om det var greit at jeg tok opptak av intervjuet da dette var en funksjon tilgjengelig i programmet som ble brukt og noe som kunne hjelpe meg i ettertid. Ved å gjøre dette ble det lettere for meg å sette meg inn i intervjusituasjonen igjen i ettertid, og på den måten fange opp mer som for eksempel kroppsspråket informantene hadde under selve intervjuet i større grad. Dette tiltaket ble nyttig for meg i ettertid, ved at det gjorde denne transkripsjonsprosessen enda mer nøyaktig.

I forkant av intervjuene hadde jeg planlagt en deduktiv tilnærming som analysemetode. Denne tilnærmingen tar utgangspunkt i tidligere forskning og temaene i intervjuguiden. Her blir empiriske enkelttilfeller og teoretiske forestillinger og begreper tatt i bruk (Dalen, 2011). Det ble her naturlig å bruke de fire kategoriene trukket frem av den tidligere forskningen som sentrale faktorer for hjemmebanefordelen som de ulike kategoriseringene kodene ble plassert under. Disse faktorene hadde lagt grunnlaget for intervjuets oppbygging og ble derfor svært

nyttig å bruke under kodingen av intervjuet. Dette skyldtes at intervjuets oppbygging er forankret i den tidligere forskningen og hadde dermed blitt delt opp i ulike deler hvor hver og en av disse fire faktorene tydelig ble gått inn på. Dataen som hadde blitt hentet inn gjennom disse intervjuene, kunne dermed i etterkant av transkripsjonen tematisk kategoriseres innen fem forhåndsbestemte kategorier. Disse kategoriene var; generelt om hjemmebanefordelen, supporterstøtte, reisevei, kjennskap til omgivelser og dommerpartiskhet. Denne inndelingen gjorde at jeg fikk en god oversikt over datamaterialet, noe Dalen (2011) omtaler som en sentral del av databehandlingen, og jeg kunne på denne måten få kategorisert alle kodene etter den deduktive tilnærmingen.

Ved at datamaterialet hadde blitt kodet og kategorisert under disse ulike kategoriene, ble det lett å trekke frem ulike poeng fra samtalene med spillerne for å diskutere opp mot den tidligere forskningen rundt hver og en av de fire ulike faktorene som virker inn under dannelsen av hjemmebanefordelen.

3.4 Kvalitet i forskningen

Ved kvalitativ forskning vil kvaliteten på studiet påvirkes av forholdene troverdighet, transparens, pålitelighet, forskerrefleksivitet, bekreftbarhet og overførbarhet (Markula & Silk, 2011; Thagaard, 2013). Dataene i kvalitativ forskning vil i stor grad alltid være basert på forskerens tolkninger. Derfor blir det viktig å gi oppgaven mest mulig transparens, slik at disse tolkningene blir presentert på en mest mulig troverdig måte. Ved å beskrive hele forskningsprosessen som under dette metodekapitlet og ved å gi en detaljert og systematisk beskrivelse av hvordan undersøkelsen er gjennomført bygger man opp under transparensen til oppgaven. Dette er gjort gjennom hele dette metodekapitlet, og for at denne transparensen skal styrkes ytterligere, vil jeg i dette delkapitlet gi en samlet vurdering av forskerrefleksivitet, dataens troverdighet og overførbarhet.

3.4.1 Forskerrefleksivitet

Som forsker går man inn i intervjusituasjonen med en førforståelse av fenomenet som studeres. Dette vil si at man som forsker sitter med meninger og oppfatninger om fenomenet på forhånd. Det blir derfor viktig å bruke dette til å åpne for en best mulig forståelse av informantenes erfaringer og opplevelser. Når man er bevisst på dette blir man også mer sensitiv når det gjelder teoriutvikling i eget intervjumateriale (Dalen, 2011).

Fotball er noe jeg har holdt på med i rundt 18 år og vært en supporter av så å si like lenge. På bakgrunn av dette gikk jeg inn i prosjektet med en viss forforståelse om temaet allerede. Dette, sammen med min teoretiske kunnskap, gjorde at jeg i intervjuene mine derfor kunne stille mer kompliserte spørsmål å bruke noen erfaringer og refleksjoner jeg selv satt på til å få frem dybden rundt informantenes erfaringer og opplevelser. Denne erfaringen om temaet jeg selv innehar, opplevde jeg dermed ble med å bidra til å skape bedre intervjusituasjoner som følge av at jeg i stor grad lettere kunne forstå det informantene kom med å stille oppfølgingsspørsmål deretter.

3.4.2 Troverdighet

Troverdigheten er med å fortelle oss om forskningen har blitt utført på en tillitsvekkende måte (Thagaard, 2013). Oppgavens troverdighet blir styrket gjennom at forskeren nøye redegjør for de forskjellige valgene som har blitt gjort i forskningsprosessen for å vise hvordan datamaterialet har blitt skapt. Gjennom dette metodekapittelet har jeg redegjort for dette ved å synliggjøre de forskjellige valgene som har blitt tatt i løpet av forskningsprosessen, med formål om å styrke studiens troverdighet.

3.4.3 Overførbarhet

Overførbarhet handler om hvordan de tolkningene som er fremkommet med utgangspunkt i datamaterialet kan ha gyldighet i andre sammenhenger (Thagaard, 2013). Her ser man om funnene kan ha gyldighet utover det utvalget som er brukt og om funnene kan være anvendbare i andre situasjoner. Ved at jeg har valgt å intervju både mannlige og kvinnelige fotballspillere rundt hjemmebanefordelen, åpner dette større muligheter for hvor disse funnene kan anvendes. Hjemmebanefordelen finnes i stort sett alle idretter og ved at jeg her ser på både kvinner og menn, kan deler av disse funnene muligens implementeres til en viss grad både på herre- og kvinnesiden i andre idretter hvor dette fenomenet finnes. Hvorvidt disse funnene kan anvendes utenfor de norske landegrensene vil være vanskelig å si. Dette skyldes at effekten av faktorene vil variere, som for eksempel det at det er mer publikum i Premier League enn i Eliteserien. Likevel vil funnene bygge på de samme grunnlagene og prinsippene som kan virke inn andre steder, slik at funnene antagelig vil kunne bidra med noe inn i andre idretter rundt om i verden.

3.5 Etiske vurderinger

I vitenskapelige undersøkelser er det forskerens respekt, konfidensialitet og gjensidighet til informantene som er det aller viktigste (Tjora, 2017). Ved vitenskapelige undersøkelser skal identiteten til de informantene som bidrar være anonymisert. Når en forsker skal publisere data som er innhentet er det viktig at man ikke publiserer noe ufordelaktig om noen annens liv. Det skal ikke være mulig å finne ut hvilke informanter som har deltatt i studiet og sitater som er brukt skal ikke kunne kobles til navngitte personer (Tjora, 2017). Før intervjuprosessen starter måtte informantene skrive under på samtykkeerklæringen, se vedlegg 2. Her får de eksempelvis informasjon om hva studien går ut på, hvordan intervjuet vil foregå og deres rettigheter både underveis og i ettertid av intervjuet, som at de for eksempel når som helst kan trekke seg fra studien. Videre poengteres det hvordan alt som blir sagt vil anonymiseres slik at ingen utsagn skal kunne kobles tilbake til dem. På bakgrunn av at intervjuene ikke ble gjennomført fysisk, men i stedet digitalt som følge av Covid-19 pandemien, ble denne samtykket gitt muntlig av hver og en informant i starten av intervjuene. For å opprettholde og bevare informantenes anonymitet vil de bli referert til som respondent 1-8 videre i oppgaven. 1-4 vil være de mannlige utøverne og 5-8 de kvinnelige utøverne, men dette vil utdypes nærmere i neste kapittel av oppgaven.

4 Analyse

I denne delen av oppgaven presenteres først informantenes bakgrunn kort, før noen av deres tanker rundt hjemmebanefordelen uten forankring i tidligere forskning videre blir lagt frem. Deretter rettes fokuset mot de endringene som oppsto innen fotballen og supporterkulturen på slutten av 1990-tallet da globaliseringsprosesser endret og påvirket noen av faktorene som har innvirkning på hjemmebanefordelen. Videre vil hver og en av de fire sentrale faktorene for hjemmebanefordelen forskningen trekker frem bli gjennomgått og satt opp imot det innsamlede datamaterialet for slik å se hvordan forskningen sammenfaller med det spillerne selv trekker frem. Avslutningsvis vil det bli gått inn på hvilken effekt covid-19 har hatt på hjemmebanefordelen for å potensielt fremheve betydningen av de ulike faktorene.

Hensikten med dette kapitlet sin struktur er å sikre leser kontekst og informasjon rundt informantene og de endringene som har oppstått innen sporten, før hver og en av de fire sentrale faktorene for hjemmebanefordelen systematisk gjennomgås og diskuteres opp mot det innhentede datamaterialet, for slik å synliggjøre de to ulike perspektivene på dette fenomenet.

4.1 Informantenes bakgrunn og tanker om hjemmebanefordelen

Som poengtert i metodekapitlet er informantene anonymisert og blir derfor bare henvist til som respondent 1 – 8. Her er respondent 1 – 4 de mannlige utøverne og 5 – 8 de kvinnelige. Respondentene befinner seg i alder fra 18-34 år, slik at det er stor variasjon i deres erfaringer. De yngste informantene er respondent 4, 7 og 8, de eldste er respondent 2 og 6, mens de resterende, altså respondent 1, 3 og 5 befinner seg i midtsjiktet. Det at informantene bringer ulik alder, erfaring og rutine inn i undersøkelsen, løfter frem interessante elementer rundt hjemmebanefordelen. Alle spiller på det øverste nivået innen norsk fotball, men av anonymitetshensyn har jeg valgt å ikke nevne hvilke klubber de spiller eller har spilt for. Jeg kan likevel nevne at informantene er hentet fra tre forskjellige klubber fra ulike steder i Norge, for slik å skape bredde i det innhentede datamaterialet.

Før selve analysedelen går i gang, ser jeg det som hensiktsmessig å presentere kort noen av tankene til respondentene rundt hjemmebanefordelen uten forankring i tidligere forskning for å gi et inntrykk av deres opplevelser rundt dette. Her følger noen av respondentenes generelle og uavhengige tanker rundt hjemmebanefordelen:

«På hjemmebane så har du, hva skal jeg si, kall de trygge omgivelser, på en måte, du har samme plassen i garderoben som du har hver dag på trening, alt er automatisert i forhold til hvor du går i garderoben, egentlig fra dagen før også, at du sover hjemme i din egen seng, du har den oppladningen med hjemmebane, du vet liksom alt det går i, mens på en bortetur, reiser du gjerne dagen før, sover i en ny seng på et hotell, du tar buss til kamp, og det er kanskje litt mer oppmøte i forkant, på hotell, det er jo på måte en ting som er forskjell selve kampen! Så er det jo samtidig når kommer inn i garderoben så er det på en måte, hjemme her på stadion i *** er det liksom der du går hver dag og trener, du er i trygge omgivelser, mens på en bortebane så er det på en måte en ny garderobe der du bare er midlertidig og du har på en måte ikke den samme tilknytning til den garderoben som du har her, så det blir jo og på måte en forskjell. Så det er jo kanskje hovedtingene i forhold til før kampen starter da. Jeg føler litt mer at når kampen er i gang, så er du litt i den sona at du glemmer litt ut hvor du er, men selvfølgelig det er jo forskjell på om publikum er med deg eller mot deg, det er det jo ingen tvil om, så det er en faktor utpå banen, og andre ting kan jo være underlag da, når vi møter for eksempel Stabæk, Lillestrøm, Haugesund, de som har gress så er jo det en forskjell det og» (Respondent 1).

Dette var erfaringer og opplevelser respondent 1 trakk frem allerede innledningsvis i intervjuet, før vi hadde kommet inn på spørsmål rundt de fire sentrale faktorene. Her ser vi tydelige at det kan trekkes linjer til de tre faktorene supporterstøtte, reisevei og kjennskap til omgivelser. Ved de tre neste sitatene ser vi igjen at effekter som kan knyttes til faktorene reisevei og kjennskap til omgivelser går igjen når det kommer til spillernes opplevelse av det å spille hjemme versus borte, alle tanker som ble fremmet innledningsvis i intervjuene før vi i det hele tatt hadde begynt å snakke om de fire sentrale faktorene forskningen trekker frem:

«Altså de åpenbare forskjellene er jo der i forhold til reisevei, hvordan du sover kvelden før, det å sove hjemme versus det å sove på hotell, det å sove med en lagkamerat som ligger noen meter unna deg, alle sånne ting har jo en innvirkning på forberedelsene dine inn til kamp, reise med fly, om du reiser dagen før så sover du på hotell som sagt, om du reiser på kampdag har du gjerne flyreisen litt i beina så de tinga der har litt å si sånn åpenbart, men rent sånn de 90 minuttene så er det gjerne en følelse av å være hjemme, sånn som det fungerer stort sett overalt i Norge, så er det jo at du trener på, hvert fall for hos oss i (nåværende klubb), du trener på den banen du skal spille kampene dine på, så du blir jo kjent med omgivelsene, kjent med banen og kjent med alt på en annen måte, men akkurat det tror jeg er veldig vesentlig i den sammenhengen her, for sånn som i (tidligere klubb) hvor vi i lang

tid spilte på (tidligere stadion), hadde det som vår hjemmebane, men knapt nok trente der til vanlig, så opplevde jeg at den hjemmebanefordelen, om den ikke forsvant så var den hvert fall i mye større grad mindre i mine øyne, for vi trente jo da et helt annet sted, riktig nok på samme underlag, men omgivelsene ble ikke det samme og det hadde litt å si på den følelsen på kampdag» (Respondent 3)

«Jeg foretrekker å spille hjemme, vi spiller på gress, tror vi er en av tre i ligaen som spiller på gress, så fra det fysiske aspektet tror jeg det gir oss en fordel siden vi er vant til det, vi trener på det, og også vant til størrelsen på banen, så jeg føler den er ganske smal, også går vi og spiller mot Vålerenga og deres bane er ganske mye større, og det tror jeg vi vanligvis har litt problemer med på grunn av banedimensjonene, og jeg tror det er andre ting som reise, for eksempel hvis vi spiller borte våkner vi vanligvis opp mellom 6:30-7:00, hopper på et fly og flyr til Oslo for eksempel, vi venter rundt nesten hele dagen også spiller vi gjerne seks på kvelden. Det har vært sånn det gikk i fjor, så det er veldig annerledes fra å spille hjemme hvor man vanligvis spiller klokka to. Hjemme så kan du for eksempel stå opp når du vil stå opp, 8/9 tiden, gå en tur, ta litt frokost, alt du gjør kan bli etter dine premisser, mens når du spiller borte avhenger det av flyet, du spiser hva laget spiser og det er nødvendigvis ikke det jeg ville spist, men ja, det er nok noen av hovedforskjellene tror jeg» (Respondent 5)

«Det er jo litt forskjell for når du er på bortebane så har du på en måte hele reisedagen med deg, så det ligger jo litt med det at det på en måte er litt mer stress, pluss at når du er hjemme er det på en måte trygge, eller trygge rammer det er litt mer kjent hvis du forstår hva jeg mener, litt mer avslappende, men det er det jeg tenker kanskje er størst forskjell da» (Respondent 8)

Alle disse tankene ble som nevnt fremmet av respondentene før vi begynte å snakke om de fire sentrale faktorene fra forskningen. Fra oppfatningene disse respondentene uttrykker kan det tydelig observeres elementer som kan knyttes opp mot flere av de ulike faktorene, noe som underbygger det at forskningen trekker frem akkurat disse fire som de mest sentrale (Pollard, 2008).

4.2 Effekten av McDonaldisering og Disneyfisering

Som presentert tidligere i studien har fotballen gjennomgått store endring de siste 100 årene, og særlig på 1990-tallet ble de store forandringene i sporten tydelige (Dawson, 1994; Duke,

2002; Giulianotti & Robertson, 2004). Samtidig som de ulike faktorene som Pollard med flere (2008) i sin forskning viser til at påvirker hjemmebanefordelen, er det også grunnlag for å anta at globaliseringsprosesser, herunder McDonaldisering og Disneyfisering, også har hatt innvirkning på denne utviklingen (Guttmann, 1978; Pollard, 2008). En av effektene disse globaliseringsprosessene har medført, var oppstarten av prosessen med å bygge nye og større stadioner. Gjennom de tre faktorene supporterstøtte, dommerpartiskhet og kjennskap til omgivelser kom det frem at endringene som oppsto medførte forandringer i disse tre faktorene som påvirket hjemmebanefordelen både på positive og negative måter. Formålet bak denne endringen var å legge til rette for at flere fans kunne komme på kamp. Ved at dette ble gjort kunne det potensielt oppstå en positiv effekt innen hjemmebanefordelen gjennom at faktorene supporterstøtte og dommerpartiskhet ble forsterket. Når det åpnes opp for flere tilskuere skapes det en mulighet for å øke den oppmuntrende effekten tilskuerne kan ha på hjemmelagets spillere og forsterke hvordan de til tider kan påvirke dommeren til ubevisst å favorisere hjemmelaget (Boyko et al., 2007; Duke, 2002; Pollard, 2008). Den effekten en økning i antall supportere kan frembringe, ifølge forskningen, sammenfaller med opplevelsene til flere av respondentene som ble intervjuet. En av respondentene trekker frem følgende når spurt om hva som kan øke hjemmebanefordelen:

*«Jeg tror mer publikum hjelper, siden de ofte kan skape en oppmuntrende effekt»
(Respondent 5).*

Denne oppfatningen blir ikke delt av alle respondentene, hvor særlig en har en litt mer kritisk tilnærming til effektene av dette. Respondenten påpeker at *«Jo større publikumsskare jo mer negativitet blir det også når det går dårlig»* (Respondent 3). Dette viser at man også muligens må åpne opp for muligheten for at flere tilskuere ikke nødvendigvis gir en større fordel.

Analyseres det respondent 3 sier videre, fremgår det ikke en tankegang om at ikke flere tilskuere kan ha muligheten til å øke hjemmebanefordelen, respondenten setter i stedet et søkelys på hvordan de negative sidene publikum kan medføre også blir forsterket av en potensiell økning i tilskuere. I perioder hvor et lags prestasjoner ikke samsvarer med publikums høye forventninger, vil det å tilføre enda flere tilskuere potensielt bare kunne skape mer negativitet. Som Baumeister (1984) trakk frem i sin studie, kan noen ganger et publikum med høye forventninger bli mer til hinder enn til hjelp ved at de skaper denne choke-effekten som gjør at spillerne presterer dårligere (Baumeister, 1984). Effektene av flere tilskuere viser seg dermed å kunne tippe begge veier. Om man ser det flertallet av spillerne trekker frem opp

imot forskningen, støtter det likevel tanken som fremmes av forskningen om at et økt tilskuerantall som regel har en positiv effekt på hjemmebanefordelen (Pollard, 2008). Dette åpner opp for at det kan tenkes at denne utbyggingen av nye og større stadioner som globaliseringsprosessene medførte var med på å styrke hjemmebanefordelen. Likevel blir det verdt å tenke over dette Høigaard (2008) og Zajonc (1965) trekker frem om sosial fasilitering, hvor man ser at hvordan spillere påvirkes av tilstedeværelsen av andre, og i dette tilfellet mer publikum, vil variere fra individ til individ, hvor det ikke er gitt at dette vil føre til en økning i prestasjoner for alle spillerne (Høigaard, 2008; Zajonc, 1965).

Den store utbyggingen av stadioner fra slutten av 1990-tallet medførte dog også negative effekter med tanke på hjemmebanefordelen. Hvis man for eksempel ser på faktoren kjennskap til omgivelsene, kan man hevde at det å flytte inn i ny stadion fjerner noe av spillernes opparbeidede trygghet i forhold til omgivelsene. Pollard (2008) trekker frem at man kunne observere et fall i hjemmebanefordel hos klubber som flyttet til nye stadioner, trolig på bakgrunn av disse nye omgivelsene å tilpasse seg til (Pollard, 2008). Disse funnene til Pollard (2008) underbygges videre av mye av det respondentene trakk frem om hvordan det å være kjent på hjemmebanen sin hjelper, som den ene sier:

«På hjemmebane så har du trygge omgivelser, du har samme plassen i garderoben som du har hver dag på trening, alt er automatisert i forhold til hvor du går i garderoben, ..., du får den oppladningen i disse omgivelsene som gjør at du går inn kampen med mer selvtillit» (Respondent 1).

Når det oppstår forandring i disse omgivelsene, blir opplevelsen ganske annerledes. Dette vil for eksempel være tilfellet når det spilles på bortebane, hvor det av en respondent blir påpekt at:

«Når du på en måte er i andre omgivelser enn du er vant med så er det gjerne litt mer stressende i forkant av en kamp» (Respondent 8).

Det at det ble bygget nye stadioner for mange klubber på denne tiden, medførte at slike situasjoner oppsto for spillerne. De fikk nye omgivelser å forholde seg til, som igjen kunne skape litt mer stressende situasjoner i forkant av en kamp. Dette støtter opp det Pollard (2008) påpeker når han viser til at hjemmebanefordelen sank når klubber flyttet til et ny stadion (Pollard, 2008). Den ene respondenten jeg intervjuet hadde gjort en del overganger gjennom sin karriere. Vedkommende fremhevet hvordan dette til tider hadde opplevdes som

utrygt, slik at det hadde gått en del tid før den nye hjemmebanen faktisk føltes som en reell hjemmebane. Han påpekte også:

«Som regel venner man seg fort til nye hjemmebaner og når man trener der får du på en måte fort 25 økter på den banen, så jeg tror det er fordelene at du får trent på den banen hele tiden» (Respondent 2).

Denne respondenten forteller om de negative effektene knyttet til det og både bytte spillergruppe og stadion. For spillere som flytter inn i ny stadion, men beholder samme spillergruppe, er nok de negative effektene mildere og mer kortvarige. Spillerne tilpasser seg og får etterhvert et eieforhold til de nye omgivelsene. Det er dermed rimelig å anta at denne forandringen i omgivelser kun har en kortvarig, negativ effekt på hjemmebanefordelen.

Globaliseringsprosessenes negative effekter på hjemmebanefordelen er også registrert innen faktoren supporterstøtte. Da disse forandringene er sentrale for utviklingen av hjemmebanefordelen, vil de her gjennomgå kort: Introduksjonen av nye ligasystemer som for eksempel Premier League som kom i England førte til et mer målrettet fokus mot et velstående publikum, noe som igjen gjorde at færre fans hadde mulighet til å følge kampene som tilskuer på stadion. Den tradisjonelle fotballfan kulturen i England besto for det meste av folk fra arbeiderklassen. De økte billettprisene, som skulle generere økte inntekter til klubbene, førte i stedet til et observerbart fall i hjemmebanefordelen fordi mange trofaste supportere ikke lengre hadde råd til å møte opp på kampene (Duke, 2002; Pollard, 2006). Fotballen har helt siden slutten av 1800-tallet vært en sport for arbeiderklassen og det kan tenkes at denne utviklingen også kan gjenkjennes i andre ligaer, siden flertallet av supporterne består av folk som tilhører nettopp arbeiderklassen. Innføringen av bare sitteplasser er videre et annet eksempel på en endring som har hatt en negativ effekt på hjemmebanefordelen (Pollard, 2008). Gjennom innføringen av stadioner med kun sitteplasser, fjernes den enkelte stadions særpreg, og med det opplevde mange også at en mangel på atmosfære ble fremtredende (Duke, 2002). Dette ble av Pollard (2006) trukket frem som en forklaringsårsak til det observerte droppet i hjemmebanefordelen på 1990-tallet i England. Han påpekte at det obligatoriske kravet om sittende stadioner som skapte mindre tetthet blant publikum og dyrere sitteplasser, ga mindre publikumsstøtte, og ble dermed en av forklaringene for den observerte nedgangen i hjemmebanefordelen under denne perioden (Pollard, 2006). Pollards (2008) konklusjon om at det observerte fallet i hjemmebanefordelen kunne knyttes til færre tilskuere, underbygges også av det respondentene trakk frem tidligere

om sammenhengen mellom økt antall tilskuere og hjemmebanefordel (Boyko et al., 2007; Duke, 2002; Pollard, 2008).

Dette gir grunnlag for å tro at disse forandringene som ble observert på bakgrunn av globaliseringsprosessene har tydelig sammenheng med dette fallet i hjemmebanefordelen på 1990-tallet som Pollard (2006) observerte. Det kan samtidig argumenteres for at denne negative effekten utjevnes over tid, da både spillere og supportere tilpasser seg de nye vilkårene. Det ble observert at disse endringene i bunn og grunn medførte en positiv effekt på hjemmebanefordelen i lengden, i og med at større tribuner ga plass til flere tilskuere. (Goumas, 2014; Nevill & Holder, 1999; Nevill et al., 1996; Pollard, 2008; Schwartz & Barsky, 1977). Denne observasjonen kunne ses igjen i noen av spillernes inntrykk, hvor den ene respondenten trekker frem at «*Jo mer kraft og lyd det lages for ditt eget lag, jo mer gira blir du*» (Respondent 1). Denne oppfatningen ble egentlig delt av alle respondentene, selv om respondent 3 også påpekte en utfordring rundt hvordan det å tilføre flere tilskuere kunne skape mer negativitet i perioder laget presterte dårlig. Mye tyder likevel på at den økte kapasiteten på stadionene la til rette for mer kraft, lyd og støtte fra supporterne, slik at det kan konkluderes med at den negative effekten på hjemmebanefordelen var kortvarig. Nettopp denne supporterstøtten vil det fokuseres på i neste delkapittel.

4.3 Supporternes rolle for hjemmebanefordelen

Supporterstøtte blir av forskningen trukket frem som den mest dominerende faktoren ved hjemmebanefordelen (Nevill & Holder, 1999). En årsak til at supporterstøtte løftes frem som en så viktig faktor er at observasjoner viser hvordan dette påvirker en annen viktig faktor, nemlig dommerpartiskhet, noe som vil kunne påvirke kampens utfall (Boyko et al., 2007; Ponzio & Scoppa, 2018). Viktigheten av supporterstøtte er en opplevelse spillerne i dette materialet deler i stor grad. En av respondentene fremholder supporterstøtte som den kanskje viktigste fordelen ved å spille på hjemmebane. Supporterstøtte åpner muligheten for å stimulere hjemmelagets spillere sin innsats og energi slik at de potensielt kan prestere bedre, samtidig som forskning tydeliggjør hvordan lydene og reaksjonene publikum kommer med ubevisst kan påvirke dommerens avgjørelser i favør av hjemmelaget (Ponzio & Scoppa, 2018). Hvordan denne supporterstøtten påvirker selve spillerne trekker flere respondenter tydelig frem:

«Når du er på hjemmebane vet du at den lyden er for deg og støtter deg, så det er ikke tvil om at du får noen prosent ekstra der du går litt mer inn i duellspillet og byr kanskje på deg selv litt mer når publikum er der, du vil vise deg frem for publikummet ditt, så jeg tror absolutt supporterstøtten gjør at man presterer en liten prosentandel bedre» (Respondent 1)

«Hvis man har vært i en duell og satt en takling så hører du jubel fra tribunen, så gir det litt sånn ekstra energi, så man får litt gratis både motivasjon og vilje fra supporterne» (Respondent 4).

Det respondentene trekker frem kan i stor grad ses i sammenheng med det forskningen kaller sosial fasilitering. Når det utføres innøvde oppgaver, slik som mange av spillernes handlinger er, vil nærværet av andre kunne resultere i en prestasjonsforbedring (Høigaard, 2008; Zajonc, 1965). Høigaard (2008) fremholder videre at dette nærværet skaper en aktivitet som kan være utløst av selve tilstedeværelsen av andre, sosialt lært evalueringsangst eller distrahering av andre (Høigaard, 2008). Det er altså mye som tyder på at supporterne effekt på spilleren avhenger av hvordan og i hvilken grad denne lar seg påvirke. Det samme vil gjelde for påvirkningen en speider vil ha for aktiveringen hos en spiller. Hvordan selve tilstedeværelsen av andre har ført til en høyere aktivering blir den effekten det kan tenkes at respondentene sikter til å ha opplevd selv under kamper. I og med at et hvert individ påvirkes forskjellig, vil også effekten av supporterstøtte oppleves ulikt. Dette kom frem fra en av respondentene som også hadde kjent på den negative effekten av andres nærvær:

«For min egen del så føler jeg definitivt at det å spille foran publikum gjør meg bedre, det fyrer deg litt opp, gir deg noe ekstra, men på den andre siden så har jeg også kjent på følelsen av å bukke litt under for presset i enkelte øyeblikk som følge av tilskuerne og det som har blitt slengt av meldinger og sånt, men i utgangspunktet så er det en mye mer fordel enn andre veien» (Respondent 3).

Mye tyder på at respondenten her har kjent på det som kalles choke-effekten. Både Baumeister (1984) og Høigaard (2008) viser til hvorledes publikums forsøk på å støtte spillerne noen ganger har motsatt effekt, og man ser at godt innlærte ferdigheter forstyrres og prestasjonene synker deretter (Baumeister, 1984; Høigaard, 2008). Det at et publikum med høye forventinger til tider kan skape denne effekten, skildrer respondenten å ha opplevd i en tidligere klubb. Han poengterer som følger:

«Min opplevelse med [En bestemt klubb] var at laget presterte dårligere når det var folk på tribunen, sånn som i år hvor det ikke var folk på tribunen har dem hatt den beste

plasseringen i serien på 10-15 år, det var sånn når jeg var der at vi var mye bedre i oppkjøringen til sesongen hvor det ikke var tilskuere og man hadde litt lavere skuldre enn når kampene begynte å telle» (Respondent 3).

Denne opplevelsen av hvordan supporterne kan påvirke spillerne som den ene respondenten sitter på, gir små indikasjoner på at det å ha mange tilskuere både kan gi positive og negative utslag. Dette innsynet sikter nettopp til et elementært element under sosial fasilitering, hvordan hvert enkelt individ vil påvirkes forskjellig av tilstedeværelsen av andre, det finnes ingen fasit for hvordan denne effekten av tilskuere vil slå ut hver gang (Høigaard, 2008; Zajonc, 1965).

En annen side ved supporterstøtte det er verdt å se på er hvorledes det påvirker spillerne på bortebane. Goumas (2014), Inan (2020), Nevill et al (2002), Nevill & Holder (1999) og Nevill et al (1996) viser til hvordan hjemmesupporterens sang og rop kan ha en demotiverende effekt på bortespillerne (Goumas, 2014; Inan, 2020; Nevill et al., 2002; Nevill & Holder, 1999; Nevill et al., 1996). Samtidig viser denne forskningen også at ulike individer påvirkes ulikt. Gjennom respondentene mine fikk jeg ganske varierende svar rundt dette temaet. Det ble i grunn fire forskjellige typer svar rundt dette temaet. Både respondent 5 og 7 kjente seg igjen i det forskningen påpekte, som hun ene sier:

«Folk ville stå bak målet mitt og plage meg, si ting hele tiden som du er dritt, du kan ikke gjøre det, du klarer ikke det, så jeg fant det utfordrende, den konstante pratingen, drittslengingen bak målet mitt, for du prøver å ignorere det, men du kan fortsatt høre det og du kan ikke flytte deg» (Respondent 5).

Det siste som respondenten trekker frem her tror jeg er svært sentralt for hennes opplevelse av dette fenomenet, «du kan ikke flytte deg». Som målvakt kan du ikke fjerne deg fra situasjonen slik som en utespiller kan. Utespillerne løper hele tiden rundt på banen og kan få disse kommentarene slengt i forbifarten uten helt å registrere det. Denne respondenten var den eneste av de jeg intervjuet som var målvakt. Dette kan være en plausibel forklaring på hvorfor ikke flere av respondentene kjente seg igjen i det denne forskningen viser. Den eneste andre respondenten som hadde kjent litt på det samme var en av de unge utøverne jeg intervjuet. Hennes opplevelse ble imidlertid støttet av to av de mer rutinerte utøverne, respondentene 2 og 6. Begge hevdet at dette nok er noe yngre utøvere kjenner mer på, og at dette forandrer seg i løpet av karrieren:

«Det har forandret seg mye, for sånn som nå føler jeg ikke noe ekstra stress hvis jeg veit at det er 20 tusen på Lerkendal, nå gleder jeg meg i stedet for at jeg er nervøs, men mens jeg var yngre hadde det nok vært litt sånn at man gruet seg, hva går man til nå, man fikk litt høye skuldre og den kanskje dårlige følelsen man allerede hadde ble oset opp» (Respondent 2).

Et interessant poeng er at en av de andre unge respondentene derimot hadde en helt annen oppfatning. Hun beskrev hvordan hun i stedet blir motivert av hjemmetilskuerne på bortekamper:

«Jeg har blitt i et par kamper hvor det var motstanderne sine supportere som skrek mye og slikt, da har jeg blitt litt sånn ekstra irritert og får lyst til å gi litt ekstra, vil gjøre det bedre for å ødelegge for dem» (Respondent 8).

Igjen viser det seg altså at individer reagerer ulikt på publikums nærvær og oppførsel. Zajonc (1965) trekker linjer til sosial fasilitering i sin forklaring av hvordan individer påvirkes forskjellig av andres nærvær (Zajonc, 1965). Supporternes effekt vil med andre ord variere, både med tanke på hva som ytres og mot hvem. I det siste er det satt søkelys på en bestemt type ytringer, nemlig rasistiske. Dette har i særlig grad rammet utøvere av afrikansk opprinnelse. Det er åpenbart at det å bli utsatt for slike ytringer kan gjøre det vanskelig å konsentrere seg om det sportslige.

Hvilken effekt supporterstøtten har på spillerne kan altså synes vanskelig å konkretisere. Respondentene 1 og 3 fremhevet begge at supporterstøtten utelukkende er positiv for hjemmelaget kontra negativ for bortelaget, og med dette ser man store variasjonen i respondentenes opplevelse av dette fenomenet. En mulig feilkilde kan dog være at spillerne ikke ønsker å innrømme at de påvirkes negativt av frykt for at de dermed kan fremstå som usikre og svake.

Så hvor viktig er supporterstøtten for hjemmebanefordelen egentlig? For å avklare mer rundt effekten av denne faktoren er det foretatt flere studier de seneste årene. Både Ponzo & Scoppa (2018) og Reade et al (2020) har studert dette ved å avgrense noe, nemlig fjerne faktorene kjennskap til omgivelser, reisevei og supporterstøtte fra settingen (Ponzo & Scoppa, 2018; Reade et al., 2020). Det viste seg da at supporterstøtten var av betydning for hjemmebanefordelen både med tanke på innflytelsen på dommeravgjørelser og også oppmuntring av hjemmelagets spillere. Ponzo & Scoppa (2018) observerte altså at supporterstøtten hadde en positiv effekt på hjemmebanefordelen (Ponzo & Scoppa, 2018).

Som en følge av det siste årets Covid-19 pandemi, har supporterstøtten blitt fjernet i og med at kamper har blitt spilt for tomme tribuner. Fischer & Haucap (2020) viser i sin forskning til et drastisk fall i hjemmebanefordelen i den tyske Bundesliga, der hjemmebanefordelen falt med over ti prosentpoeng (Fischer & Haucap, 2020). Disse nye funnene støtter opp under argumentet om at supporterstøtte er den viktigste forklaringen på hjemmebanefordelen slik Nevill & Holder (1999) hevdet (Nevill & Holder, 1999). I de norske divisjonene så man ikke det samme store fallet i hjemmebanefordelen, men det kan ha sammenheng med at her i Norge har det gjennom pandemien vært tillatt med et lite antall tilskuere på tribunen. En av respondentene trakk nettopp dette frem:

«Her i *** var det oppe i 600 tilskuere og da begynner det på en måte å bli litt stemning av det og da får du litt den gratis energien inn mot kampen, du trenger ikke gjøre like mye med deg selv for å komme helt opp å få gamemode på plass. Det kommer litt mer av seg selv, det merker du med en gang, så man ser jo at litt publikum hjelper veldig. Ser du derimot i sammenheng med Premier League og Bundesliga der du har 60-70 tusen på tribunen, så har det nok enda større betydning for oss som har 3-4 tusen også får vi 600, som nesten er 20%, det hjelper oss ganske mye kontra hva det gjør der i de store divisjonene. Får du 600 tilskuere også er du vant til å spille foran 70 tusen så ser du ikke de 600 allikevel, så det var stor forskjell når det gikk fra 0 til 600 for oss, det merker du, det hjalp veldig» (Respondent 1).

Det respondenten her trekker frem, resonnerer godt med en viktig diskusjon, nemlig hvorvidt det er antall tilskuere eller tilskuerraten som har betydning for effekten av supporterstøtten, tilskuerraten forklares som andelen av tilskuere i forhold til antall plasser. Hvis man legger respondentens opplevelse til grunn, peker det henimot at tilskuerraten er viktigere enn det faktiske antallet tilskuere. Dette kan da være med på å forklare hvorfor hjemmebanefordelen hadde et større fall i de største divisjonene enn i de mindre. Eksempelet fra Tyskland underbygger dette i det man observerte et drastisk fall i hjemmebanefordelen i Bundesliga (1.divisjon), mens den holdt seg ganske lik i 2. og 3.divisjon der man ikke har så mange tilskuere (Fischer & Haucap, 2020). Igjen understøttes respondentens erfaring av forskningen som forklarer hvorfor fallet i hjemmebanefordelen ble betydelig mindre drastisk i de lavere divisjonene.

Som både Fischer & Haucap (2020), Goumas (2014) og Pollard (2008) alle fremholder, er dette et tema som stadig debatteres, og meningene er delte (Fischer & Haucap, 2020; Goumas, 2014; Pollard, 2008). Forskningen viser altså at hjemmebanefordelen er

observerbar i alle ligaer og at supporterstøtten er en viktig faktor i dette. Det er også rimelig å anta, med støtte i ovennevnte forskning, at tilskuerraten har noe større betydning enn det faktiske antallet tilskuere. Det at tilskuerraten er viktig, trekkes igjen frem av en av respondentene:

«Det var aldri sånn at stadion ble fylt opp, det var alltid glissent på tribunen uansett hvor bra oppmøte det var, og det gjør jo noe, sånn som med min nåværende klubb sin stadion som tar færre folk, så når du klarer å fylle opp den får du et annet trøkk enn ved et stadion som er større og ikke klares og fylles opp, så det blir en dårligere ramme rundt og det er klart at det kan påvirke negativt definitivt» (Respondent 3).

Dette utsagnet peker på hvordan større ikke alltid er bedre, det handler mer om å ha høy tilskuerrate. Det Pollard (2008) hadde funnet ut om at hjemmebanefordelen oppsto på bakgrunn av supporterstøtte selv ved et lavt antall tilskuere, bare underbygges videre her gjennom respondentens erfaring.

4.4 Reisevei – en faktor med synkende betydning?

Den neste faktoren som trekkes frem som sentral for hjemmebanefordelen er reisevei. Denne faktoren er det derimot mer usikkerhet rundt. Som følge av utviklingen innen reisemetoder og kriteriet i en del forskning om at reisen må involvere det å krysse flere tidssoner, kan det argumenteres for at reisevei som faktor ikke lenger er så relevant, påpeker Nevill & Holder (1999) og Pollard (2006) (Nevill & Holder, 1999; Pollard, 2006). Reisemetodene for fotballag i dagens samfunn er både blitt raskere og mer komfortable enn de var tidligere, noe som gjør lange reiser mindre stressende for spillerne. Det kan derfor, med rette, hevdes at reisevei som faktor for hjemmebanefordelen nå har mindre betydning enn tidligere. Man kan likevel ikke fjerne betydningen av reisevei, da reise også er en subjektiv opplevelse for spillerne. Det at subjektive opplevelser ikke er så målbare, betyr ikke at de ikke kan ha påvirkning i varierende grad. I mitt materiale trakk samtlige respondenter frem reisevei som en negativ faktor ved det å spille på bortebane. De vektla blant annet at reisevei virket forstyrrende på oppladningen:

«Ved bortebane må du forholde deg til mange praktiske tingene denne reiseveien medfører, hvordan du sover kvelden før, det å sove hjemme versus det å sove på hotell, det å sove med en lagkamerat som ligger noen meter unna deg, alle sånne ting har jo en innvirkning på forberedelsene dine inn til kamp, reise med fly, om du reiser dagen før så

sover du på hotell, om du reiser på kampdag har du gjerne flyreisen litt i beina så de tinga der har litt å si sånn åpenbart, og de skal ikke undervurderes for det har veldig mye å si i forberedelsene og oppladningen (Respondent 3).

Nettopp de subjektive og ikke målbare effektene ved reisevei som fremkommer i mitt materiale, synes fremmed i annen forskning. Temaer som brudd i rutiner, søvnmønster og kroppslig stivhet/slitenhet som følge av reise finnes det foreløpig lite eller ingen forskning på. Samtidig bemerker flere respondenter: «*Reiseveien blir negativ, vi blir både slitne og trøtte av å ta fly og sitte i buss*» (Respondent 7) eller «*Reisen tar litt energi og man blir seig i kroppen av den*» (Respondent 4). Nettopp på grunn av alle disse effektene reiseveien medfører, kommer det frem at bare det å vite at bortelaget har vært gjennom denne reiseveien er med å skape større selvtillit og tro på seier på hjemmebane. Som det blir påpekt:

«Du har en ekstra selvtillit og god følelse når du går inn i det, det er definitivt sånn at når vi møter Molde så føler vi at vi har større sjanse til å slå dem hjemme enn borte, nettopp på grunn av alle disse faktorene som at de har reist, at de er slitne, at de egentlig ikke har lyst til å være der, at man kanskje har sovet 2-3 prosent dårligere enn det man ellers ville gjort, noe som øker muligheten for at vi kan gjøre livet litt surere for dem på hjemmebane enn det vi potensielt kan på bortebane når vi møter dem» (Respondent 3).

I og med at spillerne opplever såpass mange negative effekter av det å reise for å spille på bortebane, er det noe de også kan bruke som en fordel når de selv spiller på hjemmebane. Det kan oppleves som en fordel både fysisk og psykisk at man er på det laget som ikke har hatt reisevei, og slik gjøre oppladningen og prestasjonen for hjemmelaget bedre.

Når man snakker om lokale derbyer hvor det er kortere reisevei, trekker Pollard (2008) som nevnt her frem at man har sett en et fall i hjemmebanefordelen på bakgrunn av denne korte reiseveien (Pollard, 2008). Her slipper spillerne belastningen av en lang reisevei og dermed påpeker mye av forskningen at hjemmebanefordelen synker som følge av dette. Så enkelt kan det muligens likevel ikke være. Spillerne nevner at selv ved disse lokale derbyene hvor man har en kort reisevei blir disse rutinene fortsatt påvirket i negativ forstand inn mot kampen, vel å merke i ulik grad. To respondenter trekker eksempelvis frem følgende:

«Jeg har spilt noen lokale derbyer, men det har definitivt fortsatt noe å si, så reisevei er en faktor» (Respondent 3)

«Nei det blir mindre ved lokale derbyer, for man møter bare fire timer før kam og spiser sammen og tar buss i halvannen time, det er lettere det enn å ha et helt døgn borte, men du sitter i ro i en buss i to timer, så det kan ha en liten effekt» (Respondent 1).

Samtidig som effektene blir mindre ved disse lokale derbyene, fremtrer det et inntrykk av at effektene fortsatt vil kunne være tilstedte til en viss grad. Det kan bemerkes at dette også kan ha med ukjente omgivelser versus kjente, og ikke bare ha sammenheng med reisevei. Disse observerte effektene både støtter og til dels motsier det Pollard (2008) trekker frem. Likevel vil det faktum at effektene av reisen også er til stede ved lokale derbyer på bortebane, dog i mindre grad, forklare dette fallet i hjemmebanefordelen Pollard (2008) observerte ved lokale derbyer.

På samme måte som effektene av reisevei blir mindre ved lokale derbyer, finnes det metoder for å bremse de negative effektene ved lengre reiser. Samtidig som det finnes svært lite forskning på dette området, hadde spillerne som ble intervjuet tanker rundt hvordan de negative effektene ved reising kan minimeres. Det å kunne reise dagen før kamp fremfor på kampdag, nevnes som et eksempel:

«Jeg liker dårlig at man reiser på kampdag, for hvis plutselig flyet er forsinket eller det er litt turbulens som kan gjøre at man blir litt småkvalm og dermed ikke får spist akkurat som man vil eller sånne ting synes jeg ikke er positivt, så man burde heller reise dagen før å få litt ro, så reising er definitivt en faktor» (Respondent 2).

Ved å slippe å reise på selve kampdagen, kan flere av stressfaktorene respondenten beskriver potensielt unngås. Dette vil igjen kunne føre til en bedre oppladning til kampen. Samtidig poengterer en annen respondent at man til en viss grad venner seg til reiser, og dermed håndterer dette bedre:

«Jo mer rutine du har jo flere bortekampturer har du, jo mer normalisert blir det og du håndterer det bra selvfølgelig etterhvert. Så det er jo flere ting som kan påvirke, men jeg tror ut ifra jo mer du er med i gamet, jo mer lærer du å håndtere det uten å bry det om det, så jo mer rutine jo bedre håndterer du reisevei» (Respondent 1).

Dette kan potensielt peke mot at eldre spillere med mer rutine alltid vil kunne prestere bedre enn yngre spillere på bortebane. Eller kan yngre spillere finne måter å kompensere for manglende rutine på? Vil to jevn gode spillere prestere ulikt på bortebane fordi den ene har

mer «reise-rutine» enn den andre? Dette er flere interessante problemstillinger for videre forskning.

Selv om Pollard (2008) trekker frem at hjemmebanefordelen er redusert i lokale derbyer hvor ingen eller kort reise er involvert, vil det utfra det man kan tolke av den tidligere forskningen være rimelig å anta at det er andre faktorer enn reiseveien som kan ligge bak. Samtidig som det her åpnes for å argumentere for at reisevei i dagens fotballverden ikke lenger er en like sentral faktor for hjemmebanefordelen, viser altså respondentenes tanker noe annet. Her blir det Pollard (2008) poengterer bekreftet, som to respondenter sier «*Jo kortere reiseveien er jo enklere er det*» (Respondent 4) og

«*Jo kortere tid det tar jo mindre påvirkning har det, så det er forskjell på å dra på en overnattingstur til Oslo enn det er å kjøre to timer til ****» (Respondent 8),

Gjennom alle disse tankene fremmet av spillerne under dette delkapitlet fremheves det nettopp at en reise ikke må krysse tidssoner for å ha en negativ effekt på oppladningen, noe forskningen hadde lagt til som et kriterium for at effektene skulle oppstå. Generelt kommer det frem et inntrykk fra spillerne om at: «*Reisevei er definitivt negativt, det er det siste man vil gjøre*» (Respondent 6). Dette åpner muligheten for å kunne hevde at reisevei fortsatt er en sentral faktor for hjemmebanefordelen fordi både rutiner og kampforberedelser påvirkes i såpass stor grad.

4.5 Kjennskap til omgivelsene

En annen viktig faktor for hjemmebanefordelen som trekkes frem er det å ha kjennskap til omgivelsene. Også her vil man se at det er til dels stor avstand mellom det forskningen sier og respondentenes erfaringer og opplevelser.

Ifølge Pollard (2008) så man et fall i hjemmebanefordelen i det en klubb flyttet til et nytt stadion. Dette kan skyldes flere faktorer, blant annet det at det tar tid å venne seg til nye omgivelser samtidig som man savner tryggheten ved de kjente omgivelsene. Denne observasjonen støttes av Schwartz & Barsky (1977) (Pollard, 2008; Schwartz & Barsky, 1977). Også flere av respondentene støtter denne konklusjonen. De fremhever hvordan det å være i kjente omgivelser og spille på en bane man har prestert godt på tidligere, er viktige faktorer for å lykkes:

«Ja jeg tror det er den største fordel for min del, du er vant med det du skal utpå, den banen du skal utpå og de omgivelsene du skal ut å prestere på, det er hvert fall for meg det viktigste, at man er veldig trygg der, og det at man trener jo på den banen man spiller på, så det er en kjempefordel» (Respondent 2).

Respondenten setter her fingeren på trygghet som et sentralt element ved det å spille på hjemmebane. Det at denne tryggheten forsvinner ved et stadionbytte, og dermed gir et fall i hjemmebanefordelen slik Pollard (2008) beskriver, blir da en naturlig konsekvens. Det at dette fallet er kortvarig kan da henge sammen med at spillerne blir kjent med og trygge i de nye omgivelsene relativt raskt. En annen respondent fremhevet også viktigheten av det at banen man presterer på under trening er den samme som den man skal prestere på under kamp. Det har, etter hans syn, mye og si for hjemmebanefordelen:

«Det gir en helt annen trygghet å vite at der du skal prestere i kampsituasjon er det samme stedet du skal prestere i treningssituasjon og det at garderoben er det samme, plassen er det samme, alt det greiene er likt, definitivt en kjempe stor innvirkning i forhold til det at du trener et sted, du har garderoben din et sted og du bruker alle timene der et sted, men så på kampdag skal du plutselig prestere et helt annet sted, for meg ble den hjemmebanefordelen borte, det ble litt som en nøytral grunn» (Respondent 3).

Som man ser kjente han ikke på denne hjemmebanefordelen når treningssituasjonen og kampsituasjonen var på ulike steder, dermed manglet han denne tryggheten. Det synes altså klart at den tryggheten spillerne kjenner på ved å trene og spille i kjente omgivelser, både i garderoben og på banen, er en viktig faktor for hva de opplever gir en hjemmebanefordel.

Betydningen av kjennskap til omgivelsene for hjemmebanefordelen har vært diskutert av forskere i lang tid (Pollard, 2008; Schwartz & Barsky, 1977). Som følge av utviklingen innen fotball bygges det nå stadig nye og større stadioner, for å imøtekomme etterspørselen etter tilskuerplasser, noe som igjen gir mulighet for økte inntekter for klubbene (Duke, 2002). Fordi det er visse regler man må forholde seg til ved bygging av et stadion, blir disse stadig mer like, og særpreget til det enkelte stadion blir borte. Dette gjør at man kan hevde at kjennskap til omgivelsene blir en mindre viktig faktor, nettopp fordi omgivelsene etterhvert nå er likere uansett stadion. Det er her man kan si at noen av poengene til Pollard (2008) og Schwartz (1977) ikke lenger holder mål, idet kriteriene for kjennskap til omgivelsene i praksis nå er endret (Pollard, 2008; Schwartz & Barsky, 1977). Med såpass like stadioner vil det

kanskje være andre kriterier enn de synlige omgivelsene som er med på å gi spillerne gode opplevelser og den tryggheten som fører til hjemmebanefordelen.

Videre har man andre elementer som er med å gjøre at spillerne kan føle seg tryggere på hjemmebane, sånn som underlag og banedimensjoner. Forholdene som oppstår i disse omgivelsene, vil kunne favorisere hjemmelaget og viser derfor likevel viktigheten av denne faktoren. Som Barnett og Hilditch (1993) har funnet ut kan underlaget være av til dels stor betydning. De fant at fotballag som spilte på kunstgress hadde større hjemmebanefordel enn lag som spilte på gress (Barnett & Hilditch, 1993; Loughhead et al., 2003). Dette er muligens ikke tilfellet lenger innen dagens fotball, da kunstgress var ganske nytt den tiden disse observasjonene ble foretatt. Flertallet spilte ennå på gressbaner, og dermed var kunstgress noe nytt og uvant for mange. Innen dagens fotball er kunstgress blitt mye mer vanlig, og i land som Norge hvor klima er ganske varierende er kunstgress blitt det mest brukte underlaget for å kunne ha en bane som fungerer godt hele året. Dette åpner for at funnene til Barnett og Hilditch (1993) muligens ville vært motsatte i dag, hvis vi skal tolke det ut fra det spillerne selv trekker frem. Som det ble sagt av dem:

«Vi spiller på gress, vi er en av tre i ligaen som gjør dette, så fra det fysiske aspektet tror jeg det gir oss en fordel siden vi er vant til det, vi trener på det, ... så jeg tror underlaget hjelper, vi spiller på gress mens andre spiller på kunstgress, jeg tror det definitivt gir oss en fordel» (Respondent 5)

«Jeg tenker at fordi vi har gress så er det en ganske stor fordel for oss, fordi det er ikke mange lag som har gress i Toppserien, så den fordelene fotballmessig er jo veldig stor, og den tror jeg vi tar ganske mye nytte av» (Respondent 6).

Ut ifra det som presenteres her av respondentene kan det tenkes at de dermed vil prestere dårligere på bortebane hvis de må spille på kunstgress. Dette vil ikke nødvendigvis være tilfellet, for som det ble videre påpekt av respondentene hadde de også et kunstgressanlegg de kunne trene på under oppladningen til en bortekamp på slikt underlag. Dette er et interessant poeng, fordi det kan være sannsynlig at motstanderlaget også har ulike underlag å trene på, slik at de også får en optimal oppladning til en bortekamp på annet underlag. Dermed blir muligens underlaget ikke en viktig faktor, bortsett fra som en psykologisk fordel fordi spillerne tror det har betydning.

Vi ser altså at det respondentene trakk frem er motsatt av det Barnett & Hilditch (1993) hevdet om ulempen ved å spille på kunstgress (Barnett & Hilditch, 1993). I norsk

fotball er nå kunstgress det mest brukte underlaget, og med det blir gressbaner det som oppleves som uvant. Denne endringen har trolig også ført til at de tidligere negative holdningene til kunstgress har endret seg (Andersson et al., 2008). En av respondentene hadde nemlig en slik holdning til underlaget. Han sa følgende om gress som underlag:

«Gress er uvant ja, og på en mer humpete gressbane er det veldig uvant, ja det er noe skikkelig dritt, å spille med skruknatter så å si bare en gang i året blir veldig uvant» (Respondent 2).

Som tidligere nevnt handler underlagets betydning mest om hva spillerne er vant til. På hjemmebane er man godt kjent med underlaget som finnes der, og er dette annerledes enn det besøkende lagets underlag, blir dette uvant for dem og slik forsterkes hjemmelagets fordel. Banedimensjonene kan også oppleves som en fordel. Den ene respondenten sa følgende *«Det er en fordel for oss at vi er vant til å spille på større bane» (Respondent 7)*. Betydningen av disse banedimensjonene kan derimot være relativt begrenset, siden det finnes visse regler å holde seg innenfor. Likevel kan man igjen trekke paralleller til tryggheten ved det kjente. Når man spiller og trener i en type omgivelser så å si hver eneste dag, vil det å spille på bortebane bli en uvant opplevelse som vil kreve tilpasning til nye forhold å skulle prestere i.

Som Pollard (2008) altså legger frem kan det antas at kjennskap til omgivelsene er en viktig faktor ved hjemmebanefordelen. Slik som derimot utviklingen innen fotballen er, fremtrer det et syn fra mye av den senere forskningen som likevel gjør det naturlig å anta at viktigheten av dette vil kunne minske med tid. Uavhengig av om man spiller borte eller hjemme så er det en bane med to mål og en ball, og dette begrenser hvor annerledes bortebane kan oppleves. Med de endringene som Duke (2002) trekker frem har skjedd de siste årene kan det se ut som noen av fordelene ved kjennskap til omgivelsene som løftes frem av Pollard (2008) og Schwartz & Barsky (1977), nå er i ferd med og gradvis minke i betydning (Duke, 2002; Pollard, 2008; Schwartz & Barsky, 1977). Mye av bakgrunnen for at det fremtrer slik kan skyldes at denne forskningen har et noe enkelt syn på denne faktoren. Selv om stadioner blir mer identiske innen dagens fotball har det ikke så stor betydning for denne faktoren. Det som gjør at disse omgivelsene skaper en form for trygghet og selvtillit hos spillerne ser ut til å handle om at dette er omgivelser de trener i hver dag. Det er både her de presterer på trening og her de skal prestere under kamp. Dette underbygger tanken om at uansett om stadioner blir likere, vil spillere ha en trygghet knyttet til hjemmebanen som de ikke har på bortebane. De psykologiske fordelene ved hjemmebane som det her er snakk om, fanges ikke i like stor grad opp av forskningen, noe Pollard (2008) også forklarer ved at det er en faktor det er vanskelig

å måle. Dersom man velger å sette denne forskningen litt til side og heller fokuserer på hvordan de som spiller under disse omgivelsene opplever dette og lytter til hva de har å si om denne faktoren, forstår man at omgivelsenes betydning er sentral. En av respondentene konkluderte slik: *«Jeg føler det blir de kjente omgivelsene som skaper størst grad av hjemmebanefordel» (Respondent 7).*

4.6 Dommerpartiskhet

Den siste faktoren som kom frem som sentral for at hjemmebanefordelen skal oppstå, - fra den tidligere forskningen, var dommerpartiskhet (Boyko et al., 2007). Man observerte hvordan dommeren ofte hadde en tendens til ubevisst å kunne favorisere hjemmelaget på bakgrunn av presset skapt av hjemme-supporterne. Oppfattelsen av hvordan faktoren virker inn var delt blant de spillerne jeg intervjuet, hvor 4 av 8 ikke kjente seg igjen i det at supporterne kunne påvirke dommeren på denne måten. De resterende fire respondentene var av en annen oppfatning, og hadde tydelig kjent på tendenser til dette under kamper. De hadde opplevd at dommeren lot seg påvirke av hjemmepublikumet:

«Hvis det er et tvilstilfelle og dommeren skal bestemme seg ganske fort, de har jo ikke så mye tid å gå på, så da tror jeg de for kan bli litt nølende å blåse litt ekstra for hjemmelaget i forhold til å slippe å få 20 tusen supportere imot seg» (Respondent 1),

«Du får en følelse av at litt flere avgjørelser går i favør av hjemmelaget ofte, og at hvis det er sånne tvilsomme avgjørelser, litt sånne tette og vanskelige avgjørelser så er det oftere at hjemmelaget kommer ut av den situasjonen på en bedre måte enn bortelaget» (Respondent 3)

«Ja det har skjedd, jeg har kjent at under kamper, nei her er det noe som ikke stemmer, de blåser jo ekstremt mye for det ene laget og ikke det andre, så ja, jeg tror det kan skje at dommerne favoriserer det ene laget litt» (Respondent 6)

«Jeg føler jo av og til dommeren er litt på hjemmelaget» (Respondent 7).

Nettopp det respondent 1 trekker frem her støtter opp under det forskningen har avdekket, nemlig at dommerne kan dømme litt mer i favør av hjemmelaget for å slippe å få disse supporterne imot seg (Ponzo & Scoppa, 2018). Det presset som disse tilskuerne skaper gjør at dommerne kan ha lettere for og ubevisst favorisere hjemmelaget. Man kan i utgangspunktet se for seg at publikum ikke påvirket dommeren i like stor grad innen

kvinnefotballen, i og med at det er færre tilskuere. Dette er derimot ikke tilfellet, for som vi har sett, trekker Pollard (2014) fram hvordan faktorene virker inn på lik linje innen kvinnefotballen, noe som både respondent 6 og 7 viser tydelig å ha opplevd når det kommer til dommerpartiskhet. Deres opplevelser blir med å underbygge Pollard sine funn om at publikum kan påvirke dommeren uavhengig av hvor mange de er. Som både respondent 1 og 3 videre påpeker å ha erfart, er denne dommerpartiskheten noe de opplever skjer under tvilsomme og tette avgjørelser som er vanskelige for dommeren å ta, og i denne pressede situasjonen er dommeren muligens enklere å påvirke. Et viktig moment er nok nettopp dette at det er i stressende og uklare situasjoner at hjemmepublikummet har påvirkningskraft. Videre kom en av respondentene som egentlig ikke sa seg enig med forskningen på feltet med et interessant utsagn. Hun sa som følger:

«Jeg tror nødvendigvis ikke favorisert er det riktige ordet, men jeg tror vært noen dårlige avgjørelser og potensielle avgjørelser som kan bli påvirket av spillerne på banen, men jeg tror ikke det er en hjemme eller borte ting, jeg tenker det er mer dommere som blir påvirket av spillerne som roper og skriker i ansiktet deres» (Respondent 5).

Her ser vi respondenten selv mener denne faktoren dommerpartiskhet ikke er knyttet til hjemme- eller bortebane, og trekker frem at det avhenger mer av det at dommeren blir påvirket av spillerne som roper og skriker og ikke publikum. Bakgrunnen for at hun trekker frem at spillerne har større grad av betydning for dette enn publikum, kan skyldes at det innen kvinnefotballen ikke er like mange tilskuere til å skape dette presset. Det kan være legitimt å stille spørsmål ved respondentens påstand. Hjemmelaget vil alltid ha flere tilskuere på stadion enn bortelaget, og skal derav også i prinsippet ha en større påvirkningskraft på dommeren. Dette tyder på, som også forskningen trekker frem, at denne dommerpartiskheten er noe som nettopp kan knyttes til hjemmebanen, som følge av at muligheten for at dette skjer i favør av hjemmelaget alltid vil være større enn for bortelaget her.

Det faktum at situasjoner underveis i kampen vil kunne bli påvirket, fremhever nettopp hvor sentral denne faktoren kan være for hjemmebanefordelen, slik det også fremkommer av Boyko et al (2007) og Ponzo & Scoppa (2018) sine forskningsresultater (Boyko et al., 2007; Ponzo & Scoppa, 2018). Det trenger ikke være mer enn 3-4 viktige avgjørelser som går mot bortelaget for at hjemmelaget allerede skal ha en fordel. Hvor mye en dommer lar seg påvirke til å favorisere hjemmelaget vil ifølge Boyko et al (2007) variere fra dommer til dommer. De så også at mer erfarne dommere ofte er i stand til å favorisere mindre. En mulig feilkilde ved denne forskningen er om man kun fokuserer på hvor mange

avgjørelser det ene laget får i sin favør, og så konkluderer med at dette laget får en fordel som hjelper dem å vinne på bakgrunn av dette. Bildet er som oftest mer sammensatt. Et viktig poeng som en av respondentene fremmet er at det beste laget ofte vil ha mest ball og derav kan det bli lettere å oppfatte det som at de gjerne får litt mer avgjørelser med seg. Som han sier:

«Når jeg spilte i «Toppklubb» så fikk vi ofte litt mer avgjørelser med oss kan det virke som, men det går jo litt på at vi hadde så mye ball og trøkk og skapte så mye sjanser at naturligvis ble det en del situasjoner som måtte gå vår vei på en måte, så jeg tror det er mer det enn at dommeren favoriserer hjemmelaget» (Respondent 2)

Selv om dette er bare hvordan en spiller opplever det, og det dermed er vanskelig å trekke noe konkret fra det, åpnes muligheten for å stille spørsmålet om dommerpartiskhet ikke utelukkende kan skyldes tilskuernes påvirkning, men derimot kommer naturlig fordi det beste laget har ballen mer gjennom kampen. Det at en spiller opplever det slik og tviler på betydningen av dommerpartiskhet, blir likevel interessant i og med at effektene av det er påvist statistisk. Grunnen til at det kan oppleves slik kan trolig knyttes til det at spillere er innlært i å fokusere på det man kan forbedre, og dommerens avgjørelser er ikke blant disse tingene.

Under Covid-19 pandemien fant Reade et al (2020) derimot at dommerpartiskheten i stor grad forsvant da supporterne ikke lenger var på tribunen (Reade et al., 2020). Dette er med å bygge opp igjen under viktigheten av supporterstøtte for at hjemmebanefordelen skal eksistere. Da det mange steder i Norge har vært tillatt med noen tilskuere under pandemien, deler ikke alle respondentene denne oppfatningen:

«Dommerpartiskheten er jo ikke helt nullet ut i og med at det er lov med litt supportere, men det blir jo noe litt annet, og det har jeg kjent på» (Respondent 3).

Hvordan denne spilleren opplever dette, peker mot det Pollard (2008, 2014) trekker frem rundt hvordan et fåtall tilskuere kan påvirke dommerens avgjørelser, og dermed gi en hjemmebanefordel. Gjennom denne spillerens tolkning av virkeligheten underbygges dette Pollard (2008) har sett rundt viktigheten av supporterstøtten, og hvorfor dommerpartiskhet også kan observeres innen kvinnefotballen hvor man har et betydelig lavere antall tilskuere. Effektene av covid-19 pandemien vil bli gått tydeligere inn på under neste delkapittel.

På bakgrunn av utviklingen innen fotball og introdueringen av VAR (Video assistent referee), finnes det argumenter for å si at betydningen av dommerpartiskhet for hjemmebanefordelen blir mindre. VAR er ennå ikke introdusert i Norge, men blir likevel relevant å nevne i denne sammenheng fordi alt tyder på at VAR også vil bli en del av norsk fotball. Dette hjelpemiddelet for dommere skal derimot kun brukes i svært avgjørende situasjoner (rødt kort/straffesituasjoner/offside ved mål osv.), noe som gjør at det fortsatt vil kunne være situasjoner dommeren vil kunne la gå i favør av hjemmelaget og på den måten likevel skape en fordel for hjemmelaget. I det store bildet vil nok supporterstøtte som fører til dommerpartiskhet spille en sentral rolle for hjemmebanefordelen også i fremtiden.

4.7 Effektene av Covid-19 for hjemmebanefordelen

Etter et år med Covid-19 pandemien, har Bryson et al. (2021) og Reade et al. (2020) registrert flere observerbare effekter av denne pandemien på hjemmebanefordelen (Bryson et al., 2021; Reade et al., 2020). Disse endringene har i bunn og grunn påvirket tre av de fire faktorene vi har satt søkelys på i både negativ og positiv forstand. Kjennskap til omgivelser er den eneste av de fire faktorene hvor man ikke har observert noen forandring. Både supporterstøtte og dommerpartiskhet som faktorer er påvirket i negativ forstand. Særlig supporterstøtte er tidligere fremhevet som en svært viktig faktor av både forskningen og respondentene i dette materialet, hvor en av respondentene uttrykker dette slik:

«Hvis jeg må velge en faktor som den viktigste må det være supporterne som du vet du har med deg kontra mot deg, at den lyden de lager er for å hjelpe dere å kjøre mer på, så det må nok bli den enkeltfaktoren» (Respondent 1).

Som følge av de strenge Covid-19 restriksjonene med tanke på antall tilskuere tillatt på stadion, har muligheten for supporterstøtte blitt svært begrenset eller fjernet. Dermed er effekten supporterne tidligere kunne skape i stor grad forsvunnet og Reade et al. (2020) observerte et fall i hjemmebanefordelen (Reade et al., 2020). Flertallet av spillerne jeg snakket med hadde kjent på det at den oppmuntrende stemningen tilskuerne kunne bidra med var så å si borte. Den ekstra energien de tidligere fikk av tilskuernes heiarop og støtte manglet, og dermed måtte de jobbe hardere med å motivere seg til å yte det lille ekstra selv.

«Du får ikke samme entusiasmen fra starten av, du må jobbe litt mer sjøl for å få frem det siste lille ekstra, ofte på kamp med full stadion så kommer mye av motivasjonen og på en

måte kampfølelsen av seg selv når du hører publikum er der, men nå må du jobbe litt ekstra for å få frem den følelsen selv» (Respondent 1).

Det å miste disse supporterne var altså med å gjøre at det krevdes mer av hver enkelt spiller for å skape denne kampfølelsen og komme inn i modusen man tidligere hadde fått supporterens hjelp å finne. Særlig tidlig i pandemien erfarte spillerne at dette var en krevende øvelse. I takt med at de vennet seg til den nye situasjonen, opplevde de også egenmotiveringen som enklere. Det kom også frem at dette ikke bare var krevende under oppladningen til kamp, men også ga spillerne utfordringer underveis i kampen. Her nevnte en respondent følgende:

«I perioder hvor du kjører over et lag på hjemmebane så får du ikke den ekstra boosten og energien fra publikum, når det er 8000 tilskuere som står og brøler og roper deg frem så er det noen som tar et ekstra løp fremover for å få en målsjanse ekstra. Så det har nok en liten effekt akkurat det publikumsopplegget, det er det ikke tvil om, for det er jo generelt sett at du synes det er mye kjekkere å spille når det er 10 tusen på tribunen enn 0, det gir deg litt ekstra» (Respondent 1).

Denne opplevelsen respondenten viser til støttes også av det Saunders (2020) observerte, nemlig at når tilskuerne hadde blitt fjernet, scoret hjemmelagene generelt færre mål (Saunders, 2020). Uten supporterens støtte underveis, ser det da ut til at det er tyngre for spillerne å yte det lille ekstra, ta det ekstra løpet fremover, kanskje særlig litt ut i kampen når de begynner å bli slitne. Saunders (2020) går så langt som å kalle supporterne «den tolvte mann», en påstand som også møter motstand, men som han bruker for å understreke supporterens viktige rolle for laget (Saunders, 2020). I og med at man i de norske divisjonene er vant til å spille for et betydelig mindre publikum enn i eksempelvis Bundesliga eller Premier League, er det rimelig å anta at effekten av manglende supporterstøtte er mindre her i landet. Noe sentralt som en av respondentene trekker frem er:

«Det er klart hadde det vært mye publikum en periode også går man fra mye til ingenting hadde det påvirket, men jeg er vant med å spille foran så lite folk så det var ikke noe som påvirket meg hvertfall» (Respondent 6).

Dette kan forklare hvorfor en annen respondent videre trekker frem hvordan dette lave antallet tilskuere som har vært tilstede, likevel har klart å skape litt av den effekten de tidligere har hatt. Igjen kan man trekke antagelser mot det at det i bunn og grunn handler om hva man er vant til. Fischer & Haucap (2020) påpeker også hvorledes disse endringene gir et

større observerbart fall i hjemmebanefordelen dess større liga man er en del av (Fischer & Haucap, 2020).

Dommerpartiskhet er videre en faktor som også ble påvirket negativt av disse endringene. Da denne faktoren er sterkt knyttet til supporterstøtte, er dette en naturlig utvikling, i og med at dommeren ikke kan påvirkes av et publikum som ikke er til stede, og dermed heller ikke ubevisst vil favorisere hjemmelaget i like stor grad. Et moment som ikke i like stor grad berøres i forskningen er hvorvidt spillerne selv forsøker å påvirke dommeren mer eller mindre uten publikums støtte. En av respondentene reflekterte noe rundt dette:

«Jeg tror det er en ting at publikum, som er kjempeviktig, kanskje den viktigste faktoren, for vi spillerne blir jo også påvirket av publikum igjen, så vi vil jo prøve å overbevise dommeren om det samme som publikum, og det er jo klart at når du har flere tusen som skriker om det samme, er det noe annet når vi nå løper og får bakking av 100 stykker som roper og skriker om at det er vårt innkast, så det er definitivt en forskjell» (Respondent 3).

Mye tyder på at det derfor nå under pandemien potensielt vil kunne observeres et mindre press på dommerne. Når spillerne ikke har supporterens støtte og heiarop i ryggen, er det rimelig å anta at frekvensen av diskusjon med dommeren går ned. Med dette vil også dommerpartiskheten som gir hjemmebanefordel avta, slik forskningen også viser. Et annet poeng det kan være verdt å nevne, noe også en av respondentene gjør, er at det her i Norge har det de fleste steder vært tillatt med noen få tilskuere. Dermed bør man ta høyde for at fallet i hjemmebanefordelen på grunn av dommerpartiskhet i Norge ikke er like stort som nevnte forskningen tilsier. Norske dommere er også vant til færre tilskuere enn sine kollegaer i for eksempel Tyskland eller Storbritannia, og det kan gjøre at få tilskuere i Norge får mer påvirkningskraft enn de ville hatt på en dommer som er vant til å dømme foran 50 – 70 000 tilskuere.

Reisevei som faktor kan man si har blitt påvirket i positiv forstand når man ser på hjemmebanefordelen under pandemien. Under forholdene som har oppstått har reiseveien blitt mer krevende for bortelagene, noe som kan medføre at spillerne kommer med en dårligere oppladning enn tidligere inn til kampen. Flere klubber har fått dårligere økonomi, og samtidig har man sett en nedgang i antall flyavganger. Dette har blant annet medført at flere og flere klubber har måttet reise på selve kampdagen som en følge av dette. Som en respondent sier:

«Før 2019 når vi hadde bortekamper i Oslo fløy vi dagen før sånn at spilte vi på lørdag dro vi på fredag, også sov vi på hotell, også spilte vi kamp på lørdagen og fløy hjem,

og den oppladningen er klart mye bedre enn det vi har fått til i år når vi reiser på kampdag, men det er litt vanskelig med å fly» (Respondent 6).

Nettopp det å skulle reise på kampdag har vi sett tidligere at spillerne har trukket frem som noe svært negativt under oppladningen til en kamp. Det at reisen som sådan kan gjøre spillerne slitne og stive i kroppene samtidig som det også kan dukke opp uforutsette hendelser underveis, er faktorer som påvirker oppladningen negativt. Pandemien har altså bidratt til å forsterke effektene av faktoren reisevei, som positiv for hjemmebanefordelen. Når det så likevel har blitt observert et fall i hjemmebanefordelen under denne perioden (Fischer & Haucap, 2020; Reade et al., 2020; Saunders, 2020), kan det tyde på at de negative effektene av forandringene i faktorene supporterstøtte og dommerpartiskhet har slått større ut enn de positive effektene for reisevei. Dette åpner opp for at det kan argumenteres for at viktigheten av supporterstøtte og dommerpartiskhet er større enn reisevei for hjemmebanefordelen, men i og med at faktorene påvirker hverandre gjensidig og man ikke får analysert de helt isolert, er det vanskelig å trekke en klar konklusjon.

Gjennom denne pandemien har man også sett hvordan det har blitt lettere for unge spillere å debutere uten like mye press som man tidligere ville ha hatt. Samtidig som dette ikke nødvendigvis påvirker hjemmebanefordelen, er det likevel verdt å nevne da det har gjort bortekamper betydelig lettere for flere yngre spillere. Spesielt det å skulle spille på bortebane og slippe å ha flere tusen tilskuerne stående å rope og skrike ble trukket frem som positivt av flere av de unge spillerne jeg intervjuet. En respondent trakk frem noen tanker rundt nettopp dette ved to bortekamper han hadde spilt i denne perioden:

«Jeg spilte på Intility mot Vålerenga og da var det nok enklere for meg og da spille foran 200 Vålerenga supportere enn 5-10 tusen, så det var nok bedre for meg det med tanke på at det også var bortebane, da ble det litt enklere», «Det var veldig kult å spille på Lerkendal, og jeg gikk ut på banen før kampen og merket at hadde det vært 10-15 tusen her så hadde kanskje det vært litt mer nerver, så sånn sett har bortekampene blitt litt enklere i år» (Respondent 4).

To av de andre unge spillerne jeg intervjuet påpekte følgende:

«Det er jo morsommere å spille foran flere folk, men det er kanskje litt mer tryggere og beroligende å spille under forholdene som er nå, å spille foran 50 i stedet for 300» (Respondent 7)

«Det har gjort at man kan senke skuldrene litt mer nå når man slipper alle supporterne» (Respondent 8).

Denne pandemien har med andre ord gjort det enklere for disse unge spillerne å komme opp å prestere, siden de i mye større grad enn tidligere vil slippe dette presset som kan skapes av tilskuerne. Med tryggere rammer, også på bortebane, har mange opplevd større frihet til å utvikle seg. Uten at man skal legge for mye i akkurat dette, kan dette nettopp være en av forklaringsårsakene til hvorfor man ser så mange unge spillere som slår igjennom nå for tiden. Som en av de mest rutinerte respondentene påpekte:

«Jeg føler jeg er ganske jevn på prestasjoner hjemme og borte, og der tror jeg det kanskje skiller litt mer mellom eldre og yngre spillere ofte» (Respondent 2)

Dette skillet denne respondenten hadde følt på, vil på bakgrunn av denne pandemien og disse effektene den medbringer, potensielt kunne forsvinne i perioden fremover i og med at yngre spillere nå har mulighet til å utvikle seg uten å oppleve like mye press.

Alt i alt har denne pandemien bidratt til å kaste et nytt og interessant lys over flere av disse sentrale faktorene som spiller inn på hjemmebanefordelen. Endringene som har oppstått i lys av denne pandemien har hjulpet oss til og tydeligere se viktigheten av hver enkelt faktor. Supporterstøtte var den faktoren som tidligere ble sett på som den mest sentrale for hjemmebanefordelen (Nevill & Holder, 1999; Ponzio & Scoppa, 2018). Gjennom pandemien er dette den faktoren som har gjennomgått den største forandringen. Tilskuerne har blitt holdt utenfor stadionene og med det har også effektene de kan bidra med forsvunnet. Her ligger nok hovedforklaringen på det store fallet i hjemmebanefordelen som er observert, særlig i de store ligaene. Dette blir funn som videre underbygger det som tidligere har blitt lagt frem om viktigheten av supporterstøtte for at hjemmebanefordelen skal oppstå.

Gjennom denne analysen har man sett hvordan forskere og respondentene både har sammenfallende og til dels sprikende syn på hvordan de ulike faktorene påvirker hjemmebanefordelen. Dette vil det diskuteres og konkluderes rundt i neste kapittel.

5 Sammenfattende diskusjon og konklusjon

I dette kapittelet vil jeg vurdere spillernes oppfatning av hjemmebanefordelen opp mot de faktorene som er identifisert i tidligere forskning. Her vil disse to forskjellige perspektivene på hjemmebanefordelen bli diskutert opp mot hverandre for å få frem hvor og potensielt hva forskjellene mellom spillernes og forskningens perspektiver består i. Deretter vil det trekkes en konklusjon, før det avslutningsvis vil bli presentert en vei videre.

5.1 Spillernes erfaringer versus forskningen?

Gjennom de to ulike tilnærmingene til hjemmebanefordelen, oppstår det som kan anses som den største forskjellen mellom de to perspektivene. Innen mye av den tidligere forskningen, blir en statistisk tilnærming hvor det fokuseres på alt som statistisk kan måles rundt hvordan hjemmebanefordelen utfolder seg benyttet for å undersøke dette. Her fokuseres det for eksempel på sammenhengen mellom antall tilskuere og hjemmeseiere, hvor mange tvilsomme og viktige avgjørelser som går i favør av hjemmelaget, antall seiere før og etter flytting til et nytt stadion eller lengden for bortelaget å reise. Alt dette er sentrale elementer som statistisk kan måles rundt hjemmebanefordelen som videre blir trukket frem av forskningen som viktige faktorer til hvorfor den oppstår (Pollard, 2008). Det denne forskningen har vanskelig for å måle, som Pollard (2008) selv poengterer, er alle de psykologiske fordelene som kommer med det å spille på hjemmebane (Pollard, 2008).

Ved en tilnærming som undersøker hjemmebanefordelen gjennom spillernes perspektiv, vil det kunne gis tilgang til tanker og opplevelser rundt hvordan disse faktorene påvirker spillerne direkte, noe som kan bidra til å gi et innblikk i det disse psykologiske effektene kan medføre. Et slikt innsyn kan supplere den allerede eksisterende tilnærmingen innen den tidligere forskningen for å danne et mer nyansert og helhetlig bilde av hjemmebanefordelen. Ved at man får tilgang til disse tankene og opplevelsene spillerne sitter på, får man dannet et mye tydeligere bilde av hvordan de ulike effektene forskningen allerede har trukket frem kan spille inn, og hvordan de fremstår på individnivå. Når så disse to perspektivene kombineres, åpnes det en mulighet for å supplere den etablerte forskningen med et nytt perspektiv. Det som fortsatt kan diskuteres er betydningen og viktigheten av de forskjellige faktorene, da de til tider fremtrer forskjellig ut ifra hvilket perspektiv man bruker for å undersøke hjemmebanefordelen.

Gjennom disse to tilnærmingene på hjemmebanefordelen, vektlegges hva som blir sett på som viktigst for at denne fordelene skal oppstå forskjellig ut fra hvilket perspektiv man ser dette gjennom. Innenfor mye av den etablerte forskningen blir faktorene som virker inn under kampen prioritert som det med størst betydning, mens det gjennom innsyn i spillernes opplevelser kommer frem at faktorene som virker inn før kampen og påvirker deres oppladning er det som har mest å si. Som en av spillerne trekker frem:

«Jeg tror mye ligger i underbevisstheten, faktorer som spiller inn på forhånd som jeg har snakket om før i form av reise og slikt, og i garderoben, for det er ikke noe du tenker på når du er utpå banen, men jeg tror det kanskje kan være det at ting skjer opp imot kampen som ligger i underbevisstheten og da kan det gjøre de små forskjellene uten at du tenker over det selv, det tror jeg kan være en sentral del» (Respondent 1)

Dette har medført at det kan observeres en splid mellom viktigheten av de tre faktorene kjennskap til omgivelser, reisevei og dommerpartiskhet, hvor forskningen peker på dommerpartiskhet som en av de viktigste, mens spillerne opplever reisevei og kjennskap til omgivelser som langt mer sentrale faktorer. Fra analysen i forrige kapittel kunne man gjennom spillerne sine erfaringer og refleksjoner se at reisevei og kjennskap til omgivelser ble betydelig viktigere for spillernes opplevelse av hjemmebanefordelen enn det forskningen gir inntrykk av. Knyttet til begge disse faktorene er det flere psykologiske effekter som forskningen har vanskelig for å fange opp. Ifølge respondentenes erfaring påfører disse to faktorene såpass store endringer på de ulike rutinene til hver enkelt spiller, noe som gjør at de ofte kan gå inn i en bortekamp med en litt dårligere følelse på bakgrunn av hvordan oppladningen deres har blitt forstyrret. Som en respondent sa:

«Jeg tror det er totalpakken fra, nesten fra kvelden før kamp til selve kampen starter du kan få de små forskjellene som gjør at du kan prestere litt bedre» (Respondent 1)

For spillerne handler det altså mye om det å gå inn i en kamp med en god følelse. Hvordan denne følelsen blir påvirket gir ikke den eksisterende forskningen innsyn i. Den undersøker statistiske sammenhenger og konkluderer deretter. Samtidig som dette ikke vil være gale konklusjoner, kan det likevel argumenteres for at hele essensen rundt disse faktorenes påvirkning av hjemmebanefordelen ikke fanges opp. Som Pollard (2006) og flere fremhevet, måtte reiseveien krysse flere tidssoner for at det skulle ha noen effekt (Nevill & Holder, 1999; Pollard, 2006). Tar vi derimot spillernes opplevelser rundt reisevei i betraktning handlet det ikke så mye om hvor lang denne var, men langt mer om hvordan den skapte store

endringer inn mot kampen, i forhold til det å spille på hjemmebane. Når det ses på statistiske sammenhenger mellom hvor langt et lag reiser og andelen borteseiere, vil det ikke være mulighet til å fange opp disse elementene spillerne påpekte.

Noe av de samme effektene kan man se rundt kjennskap til omgivelser. Også her strever forskningen med å fange opp det totale bildet av effektene av denne faktoren. Som både Pollard (2008) og Schwartz (1977) har trukket frem, medfører denne faktoren psykologiske fordeler som det har vært vanskelig å måle (Pollard, 2008; Schwartz & Barsky, 1977). Ved å få innsyn i spillernes opplevelser kan man få tak i disse ikke så lett målbare psykologiske fordelene. Gjennom de individbaserte erfaringene kom det frem hvordan det å være kjent i omgivelsene man spiller i for eksempel kunne skape større grad av selvtillit eller at man gikk inn i kampen med en bedre følelse enn ellers. Samtidig er det viktig å ha klart for seg at selv om spillerne erfarer det slik, vet man ikke om det faktisk har betydning for resultatene.

Hvis man så ser på dommerpartiskhet som faktor for hjemmebanefordelen, er det her flere statistiske, målbare sammenhenger. Dette gjør at denne faktoren fremtrer som mer sentral innen forskningen enn gjennom spillerne sine opplevelser. Her har det blitt målt statistiske sammenhenger rundt hvordan dommeren ubevisst kan dømme i favør av hjemmelaget, som vil si at spillernes opplevelser rundt dette ikke blir like sentral. Rundt denne faktoren finner man ikke like mye usikkerhet ved hvordan den kan virke inn som ved noen av de andre faktorene. Dette gjør at et innsyn i hvordan spillerne har opplevd og kjent på dette under kamper ikke vil kunne tilføye så mye. Denne faktoren vil alltid kunne støttes opp av statistikk og konkrete fakta.

Rundt den siste faktoren, supporterstøtte, fremtrer det som observert gjennom analysen i forrige del en fellesforståelse av denne som en svært sentral faktor innen begge perspektivene for hjemmebanefordelen. Det som likevel ikke den etablerte forskningen tar nok hensyn til, og som vi så kom frem gjennom opplevelsene og erfaringene til spillerne, er hvordan denne effekten supporterne kan bidra med ved enkelt tilfeller også kan slå negativt ut. Som vi så gjennom sosial fasilitering vil tilstedeværelsen av andre når man utfører en oppgave variere fra individ til individ, hvor det ikke er gitt at dette alltid vil medføre en prestasjonsforbedring hos individet selv ved godt lærte ferdigheter (Høigaard, 2008; Zajonc, 1965).

Som vi har sett, ser forskning og statistikk noe annerledes på hva som påvirker hjemmebanefordelen enn de personlige erfaringene spillerne redegjør for. Spillernes erfaringer er subjektive og de psykologiske fordelene ved å spille på hjemmebane som de opplever, er ikke så lett målbare. Den ene siden vektlegger det som skjer under kampen, og den andre siden legger større betydning til det som skjer før og inn mot kampen. Dette blir en av grunnene til at flere studier som tar for seg begge tilnærmingene til hjemmebanefordelen blir såpass viktig, fordi flere innspill og perspektiver kan utfylle hverandre og potensielt fjerne litt av den usikkerheten som hersker rundt dette temaet. Ved at disse perspektivene kombineres kan det dannes et mer nyansert bilde rundt hjemmebanefordelen og hvordan de ulike faktorene påvirker dette fenomenet.

5.2 Konklusjon

I denne studien har det, gjennom totalt åtte intervjuer med profesjonelle fotballspillere, blitt sett nærmere på hvilken måte deres erfaringer og opplevelser av hjemmebanefordelen stemmer overens med hvordan Pollard (2008) og flere innen den etablerte forskningen ser på dette. Gjennom disse intervjuene har søkelyset blant annet også blitt satt på supporterne og publikum for å få frem hvilken rolle spillerne opplever disse har i det å skape hjemmebanefordelen.

Samtidig som det her er observert til dels store ulikheter i spillernes versus forskningens syn på hva som gir en hjemmebanefordel, observeres det likevel at de samme fire faktorene anses som viktige. Det at det innen forskningen blir trukket frem de fire store faktorene supporterstøtte, reisevei, kjennskap til omgivelser og dommerpartiskhet, er en oppfatning man kan se igjen innen spillernes opplevelser (Boyko et al., 2007; Pollard, 2008; Ponzio & Scoppa, 2018). Betydningen av de ulike faktorene for denne fordelingen, vektlegges derimot ganske forskjellig innen forskningen og de individbaserte erfaringene. Som det har kommet frem ser mye av forskningen på dette fenomenet gjennom et statistisk perspektiv, alt som statistisk kan måles rundt kamper og resultater blir lagt til grunn for betydningen av faktorene. Dermed blir det faktorene supporterstøtte og dommerpartiskhet som fremtrer som de mest sentrale. Her trekkes supporterstøtte frem som den absolutt viktigste, siden forskningen har funnet bevis på at denne ligger til grunn for dannelsen av dommerpartiskhet (Boyko et al., 2007). Viktigheten av denne faktoren ble bare videre styrket under Covid-19 pandemien, hvor det ble observert at når supporterne forsvant ble også dommerpartiskhet

borte og hjemmebanefordelen falt drastisk (Bryson et al., 2021; Fischer & Haucap, 2020; Reade et al., 2020).

Gjennom å få et innsyn i hvordan spillerne selv opplever denne hjemmebanefordelen fikk man tak i nye sider rundt hvordan disse fire faktorene virket inn. Her ble det spesielt de psykologiske fordelene som kom frem i et nytt og svært interessant lys. Gjennom å se dette fra spillernes perspektiv, ble særlig faktorene reisevei og kjennskap til omgivelsene belyst mer nyansert enn ved forskningen alene. Begge disse faktorene medførte såpass store forandringer i rutineene som påvirket oppladningen inn mot en bortekamp i negativ forstand, mens det ved hjemmebane gjorde at spillerne gikk inn i kampen med en større grad av selvtillit, begge sider som ikke hadde blitt fanget opp gjennom forskningens perspektiv på disse to faktorene i like stor grad. De psykologiske sidene kunne man se kom frem ved alle faktorene, som en av respondentene ga uttrykk for:

«Det psykologiske følger jo litt av de fire faktorene, det at du føler alle de tingene der er litt mer i din favør så får du jo også en psykologisk fordel, men mye av det er jo en følelse da, det handler jo om å føle seg bra når du skal gå inn å spille kamp, det gjør det uansett, så det er jo litt større sjanse for at du føler deg bra når du skal spille hjemmekamper enn bortekamper som følge av alle disse tingene her da og alt som ligger i det» (Respondent 3).

Dette blir sider av fenomenet som er vanskelig å måle og få tak i hvis man utelukkende ser på statistiske sammenhenger og ikke inkluderer spillernes erfaringer og opplevelser inn i denne prosessen.

Selv om disse to perspektivene har to ganske ulike tilnærminger til hjemmebanefordelen, var det særlig en faktor de begge var enig om, nemlig viktigheten av supporterstøtte. Supporterstøtte ble trukket frem som den viktigste faktoren gjennom stort sett alle spillernes opplevelser av hjemmebanefordelen. Her kom det spesielt godt frem hvordan tilskuerne ble viktig for å gjøre at spillerne kom inn i «gamemodus» før kampen, hvordan tilskuerne underveis i kamper fikk spillerne til å yte litt ekstra, ta et ekstra løp i angrep og generelt bare gi litt mer innsats. Supporterstøtte er den faktoren som har endret seg mest gjennom Covid-19 pandemien, noe alle spillerne reflekterer over. Når supporterstøtten uteble, kjente de på at det ble mer krevende og motivere seg. Denne pandemien har kastet et nytt lys over denne faktoren, og flere av de andre faktorene også, noe som har gitt oss mer informasjon om betydningen disse faktorene, og da særlig supporterstøtte, har som årsak til hjemmebanefordelen.

5.3 Studiens begrensninger

I denne studien er det gjennomført relativt få intervjuer, noe som blir en åpenbar begrensning for å kunne konkludere med noe konkret rundt hvordan spillerne opplever dette fenomenet. Selv om eksempelvis flertallet av spillerne trakk frem hvordan tilstedeværelsen av tilskuere både ga dem mer energi og økt motivasjon som gjorde at de kunne prestere bedre, har vi sett gjennom sosial fasilitering at hvorvidt denne tilstedeværelsen påvirker i positiv eller negativ forstand vil variere fra individ til individ (Baumeister, 1984; Høigaard, 2008; Zajonc, 1965). Ved å gjennomføre et betydelig antall flere intervjuer av spillere rundt dette fenomenet, vil det styrke muligheten til å kunne sette disse opplevelsene tydeligere opp mot forskningen og utfordre den i større grad enn nå. Det er også verdt å merke seg at resultatene ville kunne vært annerledes om man hadde flere informanter med erfaring fra å spille foran et enda større publikum.

Når det er snakk om bruken av kvalitativ metode og intervju vil alltid en begrensning være underkommunikasjon fra informantene (Thagaard, 2013). Det vil aldri finnes en garanti for at ikke informantene har pyntet på sannheten for å sette seg selv i et bedre lys. Derfor er det viktig å ha dette i bakhodet når resultatene analyseres og drøftes.

5.4 Veien videre

Utgangspunktet for å se på årsaker til hjemmebanefordelen ved å trekke inn individbaserte erfaringer i tillegg til eksisterende forskning, er at det er gjennomført svært få studier som inkluderer spillernes perspektiv. Dette har gjort at mye av essensen rundt hver og en av faktorene har vært vanskelig å fange opp, og som Pollard (2008) har påpekt, har forskningen som finnes hatt vanskelig for å få tak i de psykologiske effektene som kommer med de ulike faktorene (Pollard, 2008). Ved at det gjøres flere studier som tar for seg begge disse innfallsvinklene, kan mer av denne usikkerheten som finnes rundt hjemmebanefordelen forhåpentligvis fjernes med tiden, ved at man får frem flere av sidene rundt hvordan hver enkelt faktor bidrar inn i det å skape denne fordelene. Som tidligere påpekt, vil en tilnærming hvor disse to perspektivene kombineres potensielt danne et mer nyansert bilde av årsakene til at det oppstår en hjemmebanefordel, og hvordan de ulike faktorene vektlegges for dannelsen av dette fenomenet. I en større studie hadde det også vært interessant å kombinere min

tilnæringsmetode med mer statistiske undersøkelser, for eksempel av eventuelle endringer i mønsteret for hjemmebanefordelen under Covid-19 pandemien.

Med denne pandemien og alle restriksjoner smittetiltakene har medført, har det oppstått nye grunner til å se på dette temaet. Det å undersøke dette nærmere vil kunne bidra til å få frem interessante momenter, siden faktorene har blitt satt i et nytt lys som følge av endringene pandemien har medført. Noen faktorer har blitt fjernet fra settingen, mens andre har blitt forsterket. Ved å gå dypere inn i denne materien fremover, vil man få en mulighet til å synliggjøre viktigheten av hver enkelt faktor for å skape hjemmebanefordelen enda mer presist.

Referanseliste

- Andersson, H., Ekblom, B., & Krustup, P. (2008). Elite football on artificial turf versus natural grass: movement patterns, technical standards, and player impressions. *Journal of sports sciences*, 26(2), 113-122.
- Barnett, V., & Hilditch, S. (1993). The effect of an artificial pitch surface on home team performance in football (soccer). *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 156(1), 39-50.
- Baumeister, R. F. (1984). Choking under pressure: self-consciousness and paradoxical effects of incentives on skillful performance. *Journal of personality and social psychology*, 46(3), 610.
- Bjørndal, C. R. (2015). *Det vurderende øyet: observasjon, vurdering og utvikling i undervisning og veiledning*: Gyldendal akademisk.
- Boyko, R. H., Boyko, A. R., & Boyko, M. G. (2007). Referee bias contributes to home advantage in English Premiership football. *Journal of sports sciences*, 25(11), 1185-1194.
- Bryson, A., Dolton, P., Reade, J. J., Schreyer, D., & Singleton, C. (2021). Causal effects of an absent crowd on performances and refereeing decisions during Covid-19. *Economics Letters*, 198, 109664.
- Cleland, J. (2011). The media and football supporters: a changing relationship. *Media, Culture & Society*, 33(2), 299-315.
- Cleland, J. A. (2010). From passive to active: the changing relationship between supporters and football clubs. *Soccer & Society*, 11(5), 537-552.
- Cottrell, N. (1972). Social facilitation. *Experimental social psychology*. edited by CG Mc Clintock Holt, Rinehart & Winston.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode : en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforl.
- Dawson, S. C. (1994). *The modernization of professional football in England and the United States: a comparative analysis*. The Ohio State University,
- Dohmen, T. J. (2008). The influence of social forces: Evidence from the behavior of football referees. *Economic inquiry*, 46(3), 411-424.
- Duke, V. (2002). Local tradition versus globalisation: Resistance to the McDonaldisation and Disneyisation of professional football in England. *Football studies*, 5(1), 5-23.
- FIFA. (2018). Video Assistant Referees (VAR). Retrieved from <https://football-technology.fifa.com/en/media-tiles/video-assistant-referee-var/>
- FIFA. (2021). Men's Ranking. Retrieved from <https://www.fifa.com/fifa-world-ranking/ranking-table/men/rank/id12042/#all>
- Fischer, K., & Haucap, J. (2020). *Does crowd support drive the home advantage in professional soccer? Evidence from German ghost games during the COVID-19 pandemic (386304343X)*. Retrieved from
- Garicano, L., Palacios-Huerta, I., & Prendergast, C. (2005). Favoritism under social pressure. *Review of Economics and Statistics*, 87(2), 208-216.
- Giulianotti, R. (2002). Supporters, followers, fans, and flaneurs: A taxonomy of spectator identities in football. *Journal of sport and social issues*, 26(1), 25-46.
- Giulianotti, R., & Robertson, R. (2004). The globalization of football: a study in the glocalization of the 'serious life'. *The British journal of sociology*, 55(4), 545-568.
- Goumas, C. (2014). How does crowd support contribute to home advantage in soccer? *Journal of Sport Behavior*, 37(3), 236.
- Guerin, B. (2010). Social facilitation. *The Corsini encyclopedia of psychology*, 1-2.
- Guttman, A. (1978). From ritual to record. In: New York: Columbia University Press.
- Halvorsen, K. (2003). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*: Cappelen akademisk.
- Høigaard, R. (2008). *Gruppedynamikk i idrett*: Høyskoleforl.

- Inan, T. (2020). The Effect of Crowd Support on Home-Field Advantage: Evidence from European Football. *Annals of Applied Sport Science*, 0-0.
- Jacobsen, D. I. (2015). Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode (3. utg.) Oslo: Cappelen Damm akademisk. *Karlsson, B. og Oterholt, F (2010). Fenomener i faglig veiledning. Oslo: Universitetsforlaget. Lagace, M.(2009) Kind of blue. Pushing Boundaries with Miles Davis. Hentet, 12(2020), 74-86.*
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). Det kvalitative forskningsintervju (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Loughead, T. M., Carron, A. V., Bray, S. R., & Kim, A. J. (2003). Facility familiarity and the home advantage in professional sports. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1(3), 264-274.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*: Universitetsforlaget.
- Markula, P., & Silk, M. L. (2011). *Qualitative research for physical culture*: Springer.
- McCarrick, D., Bilalic, M., Neave, N., & Wolfson, S. (2020). Home Advantage during the COVID-19 Pandemic in European football.
- Nevill, A. M., Balmer, N. J., & Williams, A. M. (2002). The influence of crowd noise and experience upon refereeing decisions in football. *Psychology of Sport and Exercise*, 3(4), 261-272.
- Nevill, A. M., & Holder, R. L. (1999). Home advantage in sport. *Sports Medicine*, 28(4), 221-236.
- Nevill, A. M., Newell, S. M., & Gale, S. (1996). Factors associated with home advantage in English and Scottish soccer matches. *Journal of sports sciences*, 14(2), 181-186.
- Page, K., & Page, L. (2010). Alone against the crowd: Individual differences in referees' ability to cope under pressure. *Journal of Economic Psychology*, 31(2), 192-199.
- Pettersson-Lidbom, P., & Priks, M. (2010). Behavior under social pressure: Empty Italian stadiums and referee bias. *Economics Letters*, 108(2), 212-214.
- Pollard, R. (1986). Home advantage in soccer: A retrospective analysis. *Journal of sports sciences*, 4(3), 237-248.
- Pollard, R. (2006). Worldwide regional variations in home advantage in association football. *Journal of sports sciences*, 24(3), 231-240.
- Pollard, R. (2008). Home advantage in football: A current review of an unsolved puzzle. *The open sports sciences journal*, 1(1).
- Pollard, R., & Gómez, M. A. (2014). Comparison of home advantage in men's and women's football leagues in Europe. *European journal of sport science*, 14(sup1), S77-S83.
- Pollard, R., & Pollard, G. (2005). Home advantage in soccer: A review of its existence and causes.
- Ponzo, M., & Scoppa, V. (2018). Does the home advantage depend on crowd support? Evidence from same-stadium derbies. *Journal of sports Economics*, 19(4), 562-582.
- Reade, J. J., Schreyer, D., & Singleton, C. (2020). Echoes: what happens when football is played behind closed doors? Available at SSRN 3630130.
- Ringdal, K. (2013). Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode (3 utg.): Fagbokforlaget.
- Sandberg, F. Ø. (2017, 06. Oktober 2017). Neymar raser: - Det er umenneskelig å spille i slike forhold. *Dagbladet*. Retrieved from <https://www.dagbladet.no/sport/neymar-raser---det-er-umenneskelig-a-spille-i-slike-forhold/68762379>
- Sanders, G. S. (1983). An attentional process model of social facilitation. *Small groups*. London: Wiley.
- Sanders, G. S. (1984). Self-presentation and drive in social facilitation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 20(4), 312-322.
- Saunders, B. (2020). Losing the Twelfth Man: Will empty stadiums eliminate home advantage in football, and could placebo crowds rectify this?
- Schwartz, B., & Barsky, S. F. (1977). The home advantage. *Social forces*, 55(3), 641-661.
- Sutter, M., & Kocher, M. G. (2004). Favoritism of agents—the case of referees' home bias. *Journal of Economic Psychology*, 25(4), 461-469.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (4. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.

- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2 ed.): Gyldendal Akademisk.
- Van de Ven, N. (2011). Supporters are not necessary for the home advantage: Evidence from same-stadium derbies and games without an audience. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(12), 2785-2792.
- Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*: Universitetsforl.
- Wolfson, S., Wakelin, D., & Lewis, M. (2005). Football supporters' perceptions of their role in the home advantage. *Journal of sports sciences*, 23(4), 365-374.
- Zajonc, R. B. (1965). Social facilitation. *Science*, 149(3681), 269-274.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Intervjuguide

Intervjuguide

Da vil jeg bare begynne med å si at alt som blir sagt her er underlagt taushetsplikt og at alle navn og sitater i oppgaven min vil bli anonymisert, slik at ingen utsagn kan føres tilbake til deg

Åpningsspørsmål:

- Hvor lenge har du spilt fotball på toppnivå?
- Kan du fortelle litt om din idrettskarriere?
- Har du merket store forandringer mellom trøkket fra publikum på kamper mellom klubbene du har vært i?
- Kan du fortelle litt om hvordan du opplever det å spille på hjemmebane versus det å spille på bortebane?
- Vanligvis, altså før pandemien, hvor mye publikum pleier det å være på kampene du spiller?

Refleksjonsspørsmål: Hva tenker de skaper hjemmebanefordelen

- Når du spiller på hjemmebane, er denne hjemmebanefordelen noe du har pleid å tenke over tidligere? Har du noen tanker rundt dette fenomenet?
- Er fenomenet hjemmebanefordel noe du har selv følt på under kamper?
  - Har dette vært forskjellige i klubbene du har vært i? (Ikke sikkert kan relateres til alle)
- Går du noen ganger inn i hjemmekamper med mer ro/selvtilit siden sjansen for å vinne skal i prinsippet være større på hjemmebane? Eller har dette noen gang hatt motsatt effekt, at siden det gjerne er forventet en skal vinne, så skaper det mer stress i stedet?

Spørsmål rundt supporterstøtte:

- Når du spiller på hjemmebane, har du noen gang følt at støtten fra publikum har fått deg til å prestere bedre, gi det lille ekstra?
- Har dette noen gang hatt motsatt effekt? At du har opplevd press fra publikum som eksempelvis har gjort deg nervøs/handlingslammet?
- Hvordan har dette vært på bortebane, har det som kan ha blitt ropt eller sunget av hjemmefansen noen gang hatt noe demotiverende effekt på deg?
- Det å se lite tilskuere til stedet under kamp, før Covid-19 pandemien, hvordan påvirker det deg som spiller? Merker du forskjellen?
- Har dette vært annerledes under Covid-19 pandemien, når du har vært klar over at kamper skal gå helt uten tilskuere til stedet?

Spørsmål rundt reisevei:

- Vil du si at lang reisevei til bortekamper har påvirket oppladningen din til en kamp negativt eller positivt på noen måte?

- Har dette eventuelt vært annerledes ved lokale derbyer hvor ingen reise er inkludert?

Spørsmål rundt kjennskap til omgivelsene:

- Opplever du at det å spille på hjemmebane kan være lettere fordi det blir under kjente omgivelser? At det skaper noe form for trygghet det at du er kjent i korridorene, i garderoben, har din faste plass og lignende? I så fall, på hvilken måte?
- Hvordan var dette når du først kom til klubben, tok det litt tid før du ble komfortabel og det begynte føles som din hjemmebane? (Kan hende ikke er aktuell for alle)
- Har det hendt at ting har vært så annerledes på en bortekamp at det har satt deg litt ut?
- Har du eventuelt begynt å gjøre noe nytt i oppladningen til bortekamper for ikke å bli påvirket av dette?

Spørsmål rundt dommerpartiskhet:

- Har du noen gang opplevd at dommeren har favorisert hjemmelaget? At han ofte kan ta litt avgjørelser i favør av hjemmelaget
- Har du tenkt over hvorfor dette er tilfellet? At dommeren har lettere for å blåse i hjemmelagets favør i tvilstilfeller?
- Har du noen ganger tenkt at dommeren har blåst/tatt avgjørelser på bakgrunn av reaksjonene til publikum?

Spørsmål rundt andre faktorer som kan virke inn:

- Pleier du å gjøre noe spesielt under oppladningen til bortekamper for ikke å bli påvirket av de faktorene som kan virke inn i like stor grad?
- Er det noe annet enn de fire faktorene vi nettopp snakket om som du anser som viktig for hjemmebanefordelen? Den psykologiske delen?

Avslutningsspørsmål

- Den informasjonen du sitter på om hva som funker for deg under en kamp, har dette påvirket måten du selv er tilskuer?
- Har du noe tanker rundt hva som kan gjøres for å bidra til å øke hjemmebanefordelen?
- Hvis du tenker motsatt, er det noe spesielt som kan gjøres for å senke denne fordelen når man spiller på bortebane?
- Bare sånn for å runde av, hvis du skal trekke ut en av de faktorene vi har snakket om, hva vil du si er den viktigste faktoren for at du skal klare å prestere best mulig?

Okei da tror jeg det var alt, tusen takk for at du tok deg tiden til dette intervjuet

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Hjemmebanefordelen i fotball – Supporternes effekt på fenomenet hjemmebanefordel”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hva som virker inn og skaper hjemmebanefordelen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet har som formål å undersøke hvilke faktorer som er med å skape hjemmebanefordelen i fotball. Her ønskes det å få et innblikk i hva spillerne selv trekker frem som betydningsfulle for dem og hvordan de opplever forskjellen ved det å spille på hjemme vs. bortebane. I dette prosjektet ønsker jeg også å sette lys på hvilken rolle supportere og publikum spiller på det å skape denne fordelene, og er derfor svært interessert i å høre hva spillerne tenker om deres påvirkning. Gjennom det den tidligere forskningen påpeker og det spillerne selv trekker frem som sentralt, ønsker jeg å analysere samspillet mellom disse da det tidligere ikke er inkludert mye rundt spillernes egne tanker når dette fenomenet har blitt undersøkt.

Jeg er en masterstudent i idrettsvitenskap ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap på NTNU i Trondheim, og dette vil dermed bli brukt inn i min masteroppgave.

Forhåpentligvis kan dette prosjektet gi litt pekepinner til hvordan dere som klubb kan hjelpe til å forsterke effekten av hjemmebanefordelen på hjemmebane og minske effekten på bortebane.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget har blitt trukket på bakgrunn av at jeg ønsket deltakere som var profesjonelle fotballspillere og som spilte til vanlig på et av de høyeste nivåene innen både kvinne- og herre-fotballen. Ønsker å få tak i deres tanker rundt hvordan hjemmebanefordelen påvirker dem som utøver.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar på et digitalt intervju. Det vil ta deg ca. 20-30 minutter avhengig av hvordan du svarer. Intervjuet vil inneholde spørsmål om hjemmebanefordelen og elementene som er med å skape denne. Dine svar fra intervjuet vil bli tatt opp ved bruk av lydopptaker, og vil slettes når prosjektet er ferdigstilt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det

vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg vil behandle opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det vil bare være meg (Bay Mathias Hvaal Engebråten) og min veileder Arve Hjelseth som vil ha tilgang på opplysningene som er samlet inn. Disse opplysningene vil bare bli oppbevart på min privat PC under prosjektet.

Deltaker vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen da alt anonymiseres, og siden opplysningene som vil publiseres vil basere seg på tanker rundt de ulike faktorene som skaper hjemmebanefordelen og ikke noe som vil gå på dem som person.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er rundt juni 2021. Personopplysninger og lydopptak som har blitt gjort under intervjuene vil på dette tidspunktet slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Prosjektansvarlig Bay Mathias Hvaal Engebråten på epost: bmengebr@stud.ntnu.no eller på telefon: 98436992, eller veileder Arve Hjelseth på epost: arve.hjelseth@ntnu.no eller på telefon: 97603162
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen på epost: thomas.helgesen@ntnu.no eller på telefon 93079038

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Arve Hjelseth
(Forsker/veileder)

Bay Mathias Hvaal Engebråten
(Prosjektansvarlig/student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*Hjemmebanefordel i fotball – Supporternes effekt på fenomenet hjemmebanefordel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i digitalt intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 – Godkjenning fra NSD

4.5.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hjemmebanefordelen i fotball -Supporternes effekt på fenomenet hjemmebanefordel

Referansenummer

724060

Registrert

02.02.2021 av Bay Mathias Hvaal Engebråten - bmengebr@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) /
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Arve Hjelseth, arve.hjelseth@ntnu.no, tlf: 97603162

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Bay Mathias Hvaal Engebråten, bmengebr@stud.ntnu.no, tlf: 98436992

Prosjektperiode

05.01.2021 - 16.06.2021

Status

10.02.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

10.02.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 10.02.2021 med vedlegg. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i->

meldeskjema

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 16.06.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

